

Outi Mononen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak, Helsinki
Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus
Opinnäytetyö, 2019

Pienten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta

TIIVISTELMÄ

Outi Mononen
Pienten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta
42, Liitteitä 4
Syksy 2019
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK), Varhaiskasvatusopettaja

Tässä opinnäytetyössä aiheeni on pienten lasten kokemukset sijaissisaruuudesta lastensuojelun perhehoidossa. Tavoitteena oli saada tietoa, miten pienet lapset kokevat sijaissisaruuuden. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda ammattilaisille ja perhehoitajille tietoa pienten lasten kokemuksista sijaissisaruuudesta. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Perhehoitoliitto ry:n Meidän Sakki -hankkeen kanssa.

Teoriaosuudessa käsitellään lastensuojelua, perhehoitoa, sisarussuhteita, sijais-sisaruuuden haasteita ja sijaisperhettä kokonaisuutena. Teoriaa tarkastellaan voimassa olevien lakien ja aiempien tutkimusten tiedon valossa.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusaineisto koostui kymmenestä lapsihaastattelusta. Aineistonkeruu vaiheessa Surveypal-kyselyn kautta ilmoitettiin 23 lasta haastateltavaksi, joista haastateltavat valittiin. Haastatteluhetkellä lapset olivat iältään 3-8-vuotiaita. Haastattelut suoritettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluina lapsen ikätaso huomioiden. Haastatteluiden teemoiksi valikoitui perhe, sijoituksen alku, kodin jakaminen, sisarus ja kokemukset sijaissisaruuudesta.

Haastattelujen tuloksena saatiin käsitys, että pitkäaikaisten sijaisperheiden lapset kutsuivat sijoitettuja lapsia sisaruksiksi ja lyhytaikaisten sijaisperheiden lapset sijoitettuja lapsia hoitolapsiksi. Molempien sijaisperheiden lasten haastatteluista nousi esille sijaisperheenä toimimisen arkisuus lapsille. Pitkäaikaisten sijaisperheiden lasten kokemuksista nousi esille myös sijaissisaruuuden haasteita. Näistä nousi johtopäätökseksi käsitys, että jo pienet lapset tietävät paljon sijaisperheenä toimimisesta ja sijoitettujen lasten asioista.

Asiasanat: kokemukset, perhe, perhehoito, sijaissisaruus, sisarus

ABSTRACT

Outi Mononen

Young children`s experiences of being foster sibling

42 p., 4 appendices

Autumn 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor`s Degree Programme in Social Services

Option in Kindergarten teacher

Bachelor of Social Services

The topic of the final thesis was analyzing the experiences of biological children as foster siblings. The target was to learn how young children experience being a foster sibling. The purpose of this thesis is to provide professionals and foster parents information on experiences of young children. The thesis was carried out with the project Meidän Sakki of the organization Perhehoitoliitto ry.

The theoretical base of the study consisted of child welfare, family care, siblinghood, challenges of a foster sibling in a foster family and foster family. The thesis is based on theory of current legislation and research.

The thesis is a qualitative study. The data was collected via a survey and an interview. 23 participants completed the survey and were interested in an interview. 10 children were selected for an interview. The interviews were conducted using a theme-centered interview method, partially structured. Themes of the interview were family, starting foster care, sharing a home, siblinghood and experiences.

The main result was that in foster families with long-term foster children, the biological children called the foster children as siblings. In foster families with long-term foster children the biological children called the foster children as siblings. In families with short-term foster children the term "hoitolapsi" was used by the biological children. "Hoitolapsi" can be translated as a child in family day care. As a result of the interviews the following can be stated: The children found living in a foster family as normal for them. The interviews produced signs of challenges related to being a foster sibling. The major results can be summarized as follows that already young children know a lot about being a foster family and about children in placement.

Keywords: Experiences, family, family care, sisterhood, foster siblings

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PERHEHOITO LASTENSUOJELUN MUOTONA	5
2.1 Sijaishuolto.....	6
2.2 Perhehoito.....	7
2.2.1 Ennakkovalmennus	10
2.2.2 Pitkäaikainen perhehoito.....	11
2.2.3 Lyhytaikainen perhehoito	12
2.3 Sijoitettu lapsi.....	13
3 SIJASPERHE JA SIJAISSISARUUS	15
3.1 Sijasperhe	16
3.2 Sisaruus	18
3.3 Sijaissisaruus	20
3.4 Sijaissisarouden haasteet	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	23
4.2 Tutkimuksen toteutus ja toimintaympäristö	24
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	25
4.4 Aineiston keruu	26
4.5 Aineiston analysointi	31
5 TUTKIMUSTULOKSET	33
5.1 Perhe ja sisaruus	33
5.2 Sijoituksen alkuvaihe.....	35
5.3 Kokemuksia sijaissisarudesta	36
5.4 Kodin jakaminen	37
5.5 Tulosten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin.....	38
6 JOHTOPÄÄTÖKSET, POHDINTA JA ARVIOINTI	41
6.1 Tavoitteiden saavuttaminen	41
6.2 Tulosten hyödyntäminen	42
6.3 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen.....	43
6.4 Eettisyys ja tutkimuksen luotettavuus.....	44
6.5 Oma ammatillinen kehittyminen	45
LÄHTEET	47

LIITE 1. Teemahaastattelurunko.....	56
LIITE 2. Alkukartoitus.....	57
LIITE 3. Lapsen suostumuslomake.....	59
LIITE 4. Huoltajien lupalaput.....	60

1 JOHDANTO

Sijaisperheen biologisten lasten suhtautumisella sijoitettua lasta kohtaan on suuri vaikutus sijoituksen onnistumisen kannalta. Usein sijoitusten katkeamisen taustalla on yhteistyöongelmat, jotka voivat olla sijaisvanhempien ja sijoitetun lapsen sekä sijaissisarusten välillä tai yhteistyössä sijaisvanhempien ja sijoitetun lapsen biologisten vanhempien sekä viranomaisten kanssa. Tämän vuoksi on tärkeää kuulla sijaissisarusten kokemuksia ja mielipiteitä sijaissisaruteen liittyen. (Janhunen 2007, 81.) Opinnäytetyöni täyttää tätä tarvetta kuulla pienten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta. Aihe liittyy ajankohtaiseen keskusteluun koko perheen huomioimisesta lastensuojelun perhehoidossa.

Opinnäytetyössäni tarkoitan sijaissisaruksella perhehoitajan biologista lasta. Tavoitteena on saada tietoa, miten pienet lapset kokevat sijaissisaruiden. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda ammattilaisille ja perhehoitajille tietoa pienten lasten kokemuksista sijaissisaruuudesta. Tavoite saavutettiin opinnäytetyössä monipuolisesti kattavien vastausten avulla. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, joka suoritettiin puolistrukturoidulla haastattelulla. Haastatteluihin osallistui kymmenen 3-8-vuotiasta sijaissisarusta.

Valitsisin opinnäytetyöni aiheen omasta kiinnostuksestani sijaissisaruuutta kohtaan, sillä olen itse sijaissisarus. Harjoittelussani Perhehoitoliiton Meidän sakkii -hankkeessa koin asian tärkeyden perhehoitajien näkökulmasta heidän kanssaan keskustellessani. Suoritin viimeisen harjoitteluni hankkeessa, jolloin syntyi idea opinnäytetyön aiheeseen. Perhehoitoliiton Meidän sakkii -hanke on nostanut sisarusteemaa vahvasti esille toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa hankkeen alusta asti. Ikäryhmä valikoitui varhaiskasvatuksenopettajan pätevyyden mukaan. 3-8-vuotiaita sijaissisaruksia ei myöskään ole aiemmin haastateltu, joten koin tärkeäksi heidän äänen nostamisen esille.

2 PERHEHOITO LASTENSUOJELUN MUOTONA

Suomen perustuslaissa mainitaan julkisen vallan velvollisuus tukea lapsen perhettä ja muita lapsen huolenpidosta vastaavia aikuisia, jotta he voisivat huolehtia lapsen hyvinvoinnista ja yksilöllisestä kasvusta (L1999/731). Lastensuojelulain tarkoituksena on huolehtia lapsen oikeudesta turvallisesta kasvuympäristöstä, tasapainoisesta ja monipuolisesta kehityksestä ja erityisestä suojelusta (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Lapsen etu tulee huomioida kaikissa lasta koskevissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien päätöksissä. Yhdistyneiden kansakuntien sopimusvaltioiden tulee tarjota lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelu ja huolenpito, kuitenkin huomioiden vanhempien, laillisen huoltajan tai muun hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. (L1991/60.) Varsinaisen lastensuojelun tarvetta pyritään ehkäisemään lasten ja nuorten hyvinvointia edistävillä palveluilla esimerkiksi neuvolalla, varhaiskasvatuksella ja koululla. Kunnan tulee järjestää ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakas. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on tukea vanhemmuutta kunnan muiden palveluiden kuin lastensuojelun piirissä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2019b.) Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu tarkoittaa ehkäisevää lastensuojelua, palvelutarpeen arviointia, avohuollon tukitoimia, kiireellistä sijoitusta, huostaanottoa sekä sijais- ja jälkihuoltoa (Hakkarainen, Kuukkanen, Leinonen & Sipilä 2018, 6).

Vuonna 2018 tehtiin 78 875 lastensuojeluilmoitusta, mikä oli viisi prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna. Keskimäärin yhtä lasta kohti tehtiin 1,8 lastensuojeluilmoitusta. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 54 883 lasta ja nuorta, mikä oli tuhat vähemmän kuin edellisellä vuotena. Kiireellisesti sijoitettiin 4 390 lasta, mikä on 6,9 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Elämän ensimmäinen sijoitus on lähes aina sijoitus avohuollon tukitoimena tai kiireellinen sijoitus. Vuonna 2018 sijoitetuista lapsista neljännes oli sijoitettuna alle seitsemän kuukautta. Suomessa oli sijoitettuna vuoden 2018 aikana 18 544 lasta ja nuorta,

mikä on yksi prosentti väestön 0-17-vuotiasta. Kolmasosa sijoitetuista on ollut vähintään puolet elämästään sijoitettuna. Vuonna 2018 huostassa oli 9 533 lasta, joista 55 prosenttia oli perhehoidossa. Perhehoitoon sijoitetuista lapsista 689 oli sijoitettuna sukulais- tai läheisperheisiin. Vuoden 2018 aikana tehtiin 1 777 uutta huostaanottoa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a, 1, 6, 8.)

2.1 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan kodin ulkopuolella järjestettyä hoitoa ja kasvatusta huostaanotetulle, kiireellisesti sijoitetulle tai lastensuojelulain väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetulle lapselle tai nuorelle. Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa myös avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona. Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan huostaanottama lapsi tai tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden huostaanottama lapsi. (Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos.) Lapsi tulee ottaa huostaan ja järjestää lapselle sijaishuolto- paikka, jos lapsen huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa on vakavasti terveyttä tai kehitystä uhkaavia puutteita tai jos lapsi vaarantaa vakavasti terveytään tai kehitystään käyttämällä päihteitä. Kuitenkin huostaanotto ja sijaishuolto voidaan järjestää vain, jos avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi tai ne eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteutumiseksi sopivia ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (L2007/417.)

Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen kehitystä sekä tukea ja vahvistaa lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta vastaavia aikuisia kasvatuksessa. Avohuollon tukitoimet ovat lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämistä, taloudellista tukemista, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta, lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluita tai muita lasta ja perhettä tukevia tukitoimia. Avohuollon tukitoimet toteutetaan yhteistyössä lapsen huolenpidosta vastaavan aikuisen kanssa mahdollisuuksien mukaan. Sosiaaliviranomaisten on ryhdyttävä viipymättä tarjoamaan avohuollon tukitoimia, kun lasten-

suojelun tarve on todettu. (L2007/417.) Lapsen sijoittaminen pois perheestä tulee olla viimesijainen toimenpide ja sijoitusta koskevia päätöksiä ja syitä tulisi arvioida säännöllisesti (Lastensuojelun keskusliitto 2018, 7). Vuodesta 2012 lastensuojelun sijaishuollon ensisijainen hoitomuoto on perhehoito. Myös vuodesta 2012 alkaen perhehoitajalle on pitänyt järjestää oma vastuutyöntekijä ja perhehoitajan suoritettava ennakkovalmennus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011.) Ennen kuin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, tulee selvittää hänen sukulaistensa tai muiden lapselle läheisten ihmisten mahdollisuus ottaa lapsi asumaan luokseen. Lapsen asumis- ja sijoitusratkaisut tulee aina tehdä lapsen edun mukaisesti. Sukulaisten ja läheisten aikuisten luokse muuttamisen selvityksen voi jättää tekemättä vain, jos sitä ei voida kiireellisyyden tai muun perustellun syyn vuoksi voida tehdä. (L2007/417.)

Laitoshoidon tulee järjestää vain, jos se on lapselle erityisen sopiva, lapsen edunmukainen ja välttämätön hoitomuoto. Asiantuntijoiden näkökulmasta pienten lasten sijaishuolto tulisi järjestää perhehoitona. Pienille lapsille voidaan kuitenkin järjestää sijaishuolto laitoshoidon, mikäli pyritään estämään sisarusten erottaminen, tai sijoituksen kesto on etukäteen määriteltyä ja on tehty perheen jälleenyhdistämissuunnitelma. (Lastensuojelun keskusliitto 2018, 8.)

2.2 Perhehoito

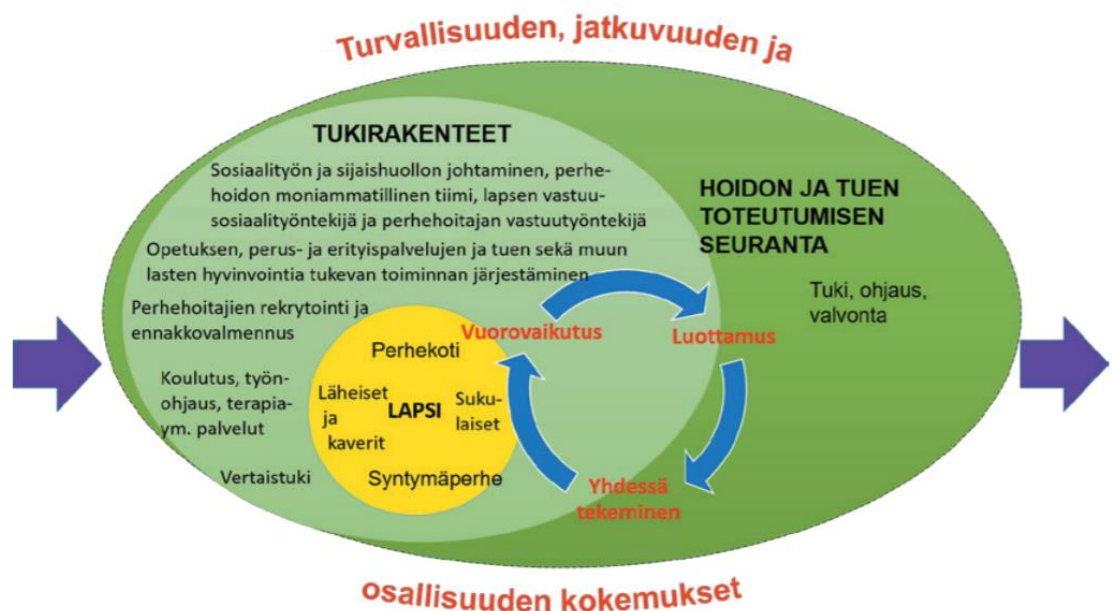
Perhehoidolla tarkoitetaan ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa perhehoitajan kotona (L2015/263). Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen, nuoren tai aikuisen hoitamista yksityisessä perheessä perheenjäsenenä, kun hän tarvitsee oman kodin ulkopuolista hoitoa (Perhehoitoliitto ry b, 2). Perhehoidolla voidaan vastata parhaiten lapsen tarpeisiin, jos häneltä esimerkiksi puuttuu kehitystä tukeva turvallinen kiintymyssuhde (Araneva 2018, 139-140). Perhehoitoa voidaan tarjota ikäihmisille, kehitysvammaisille, lapsille, nuorille ja mielenterveyskuntoutujille. Lisäksi perhekuntoutusta voidaan tarjota vanhemmalle ja lapselle perhehoidon sijoituksena. Perhehoidossa olevien ikäihmisten määrä on kasvanut tasaisesti

2010-luvulla. Kuitenkin perhehoitoa käytetään eniten lastensuojelussa. Perhehoidossa olevan lapsen, nuoren, aikuisen tai ikäihmisen perhehoito perustuu hänelle tehtyyn asiakas- tai palvelusuunnitelmaan. Asiakas- tai palvelusuunnitelmaan on kirjattu hoivan ja huolenpidon tarpeet sekä muut henkilön tarvitsemat palvelut. (Hakkarainen ym. 2018, 6-7.) Käytännössä etenkin vauva-, taapero- ja leikki-ikäiset lapset sijoitetaan lähes säännönmukaisesti perhehoitoon ikänsä perusteella. Kaikissa sijoituksissa pitää kuitenkin huomioida yksilöllisesti lapsen etu laaja-alaisesti. (Araneva 2018, 139-141.)

Lastensuojelun perhehoito jakautuu lyhytaikaiseen ja pitkäaikaiseen perhehoitoon, mutta jako ei perustu lastensuojelulakiin (Araneva 2018,139-140). Sijaisperheessä kasvanut nuori siirtyy jälkihuoltoon, kun hän täyttää 18 vuotta. Jälkihuollon tarkoituksena on tukea huostaanotettuna ollutta nuorta tai vähintään puoli vuotta avohuollon tukitoimena sijoitettua nuorta sosiaalisesti ja taloudellisesti sijoituksen päätyttyä. (Helminen 2008, 122-123, 253.) 01.01.2020 alkaen jälkihuollon ikäraja nousee 25 vuoteen 21 vuodesta (Valtioneuvosto 2019). Jälkihuolto voidaan toteuttaa myös perhehoidossa. Perhehoidossa tapahtuva jälkihuolto voi olla osa-aikaista nuoren omassa kodissa tai nuori voi asua perhehoitajan kodissa. Jälkihuolto pohjautuu nuoren asiakassuunnitelmaan, johon kirjataan tavoitteet ja tarkoitus. Lisäksi jälkihuollon tapahtuessa perhehoidossa tehdään perhehoitajan kanssa toimeksiantosopimus. (Hakkarainen ym. 2018, 7.)

Perhehoidon laadukkuuden lisäämiseksi ja perhehoitajien tueksi on luotu malli. Tässä Heinon ja Säleksen (2016, 47) luomassa mallissa vahvistuu kaikkien osallisten turvallisuus ja tunne jatkuvuudesta, mikä auttaa kiinnittymään kannatteleviin suhteisiin perhehoidossa. Sen tavoitteena on tuottaa ja mahdollistaa osallisuuden kokemus. Malli rakentuu lasten sekä heidän perheidensä ja läheistensä ympärille, mikä on kuvattu kaaviossa keltaisella ympyrällä. Siniset nuolet kaaviossa kuvaavat toimintaa ohjaavia periaatteita, joiden tulisi toteutua myös sijaishuoltoon tullessa sekä poistuttaessa. Ne konkretisoituvat perhehoidon osapuolten välisessä yhteistyössä. Vuorovaikutus, luottamus ja yhdessä tekeminen lä-

päisee mallin kaikki tasot integroiden ne toisiinsa. Kaaviossa olevat nuolet ympyrän ulkopuolella kuvaavat sijaishuoltoon tuloa ja poistumista. Asetelma muistuttaa siitä, että kaiken perhehoidossa tehtävän tai tapahtuvan ja tekemättä jättämisen tai tapahtumatta jäämisen tulee palvella lapsen etua ja olla perusteltavissa lapsen edulla. Tämä malli ohjaa lapsen arjessa mukana olevia lapselle tärkeitä ihmisiä yhteiseen tekemiseen ja vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Yhdessä tekemisen ja vuorovaikutuksen myötä perheiden, läheisten ja lapsen välille sekä lapselle tärkeiden läheisten välille rakentuu luottamusta. Mallin keskiössä ovat lapselle merkitykselliset ihmissuhteet kuten molemmat perheet, ystävät ja sukulaiset. Viranomaisten ja ammattilaisten muodostama verkosto toimii lapsen perhekodin tukiranteina, mitä on kuvattu kaaviossa keltaista ympyrää ympäröivällä vihreällä ympyrällä. Tukirakenteiden tarkoitus on järjestää riittävä tuki niin lapselle, hänen syntymävanhemmilleen, perhehoitajille kuin vastuutyöntekijöille. Tukiranteissa näkyy, miten julkinen valta vastaa tehtävästään. Perhehoidon aikana lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja perhehoitajalle erikseen nimetty vastuutyöntekijä huolehtivat siitä, että perhehoitaja, sijoitettu lapsi ja sijaisisarukset saavat riittävät mahdollisuudet tukeen sekä vastuutyöntekijän tapamiseen. (Kaavio 1.)

Kaavio 1: Turvallisuuden, jatkuvuuden ja osallisuuden kokemukset. (Heino & Säiles 2016, 47.)

2.2.1 Ennakkovalmennus

PRIDE-valmennus on kehitetty 1980-luvussa USA:ssa. Pelastakaa Lapset ry ja Perhehoitoliitto ry ostivat sen vuonna 1994. Valmennus on kehitetty prosessinomaiseksi, pitkäkestoiseksi ja lapsen tarpeista lähteväksi ennakkovalmennukseksi, missä perhehoitajaksi suunnitteleva saa kokeilla perhehoitajan roolia. Valmennuksen toivottiin tuottavan sitoutuneita, tehtävästä tietoisia ja riittäviä valmiuksia omaavia perhehoitajia. Valmennuksen lähtökohtana, että se käydään ennen perhehoitajaksi ryhtymistä, kun vielä harkitaan asiaa. Vuoden 2007 loppuun mennessä PRIDE-valmennuskoulutuksia oli pidetty 287, joihin oli osallistunut 3753 henkilöä. Kouluttajaparina toimii sijaisvanhempi ja sosiaalityöntekijä. Valmennuksessa harjoitellaan tunnetasolla erilaisia tehtäviä ja yhteistyötä eri tahojen välillä. (Bäck-Kiiänmaa & Hakkarainen 2008, 121-124.) PRIDE-valmennuksen yksi merkittävimmistä käsiteltävistä aiheista on kiintymyssuhde ja sen muodostuminen. Tämän käsitteleminen koettiin todella merkitykselliseksi. Tavoitteena on, että perheet sallivat kiintymyssuhteen muodostua ajan kanssa.. (Bäck-Kiiänmaa & Hakkarainen 2008, 139.)

Hyvärinen & Muona (2010, 29.) toteaa opinnäytetyössään, että on tärkeää huomioida sijaissisarukset jo vanhempien käydessä PRIDE-koulutusta. Sijaissisarusten huomioiminen sijaisvanhemmaksi kouluttamisen aikana auttaa heitä asettumaan lapsen asemaan ja keskustelemaan aiheesta. Ukkolan ja Rantasen (2015, 28-29) opinnäytetyöstä nousi esille vastaava kokemus, että tuleville sijaissisaruksille järjestetty ilta oli tarpeellinen ja jatkossakin olisi tärkeää järjestää sijaissisaruksille erillinen ilta ennen sijoitetun muuttamista tai Pride-valmennuksen yhteyteen sijaissisarusten valmennus. Heidän mukaansa sijaissisarusten tukeminen sopeutumisessa ja informointi tukisi perhehoidon onnistumista. He korostavat sijaissisarusten äänen nostamista esiin jo valmennusvaiheessa.

2.2.2 Pitkäaikainen perhehoito

Pitkäaikainen perhehoito on aina toistaiseksi voimassaolevaa (Perhehoitoliitto ry b,3). Lapsi on voitu siirtää ennakoidusti pitkäaikaiseen perhehoitoon odottamaan huostaanottoa koskevaa oikeudenkäynnin päätöstä, mikäli lapsi on alkanut kiintyä lyhytaikaiseen sijaisperheeseen (Araneva 2018, 140).

Yhteistyö sijoitetun lapsen aiemman perheen kanssa lisää pysyvyyden ja turvallisuuden tunnetta lapsella sekä vähentää tunnetta hylkäämisestä. Jos perhehoitaja ja sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat eivät tee yhteistyötä pitämällä yhteyttä toisiinsa, alkaa lapsi huolehtia ja pelkäämään asian takia. Myös yhteistyö mahdollistaa lapsen aiempien kokemusten käsittelemisen, kun perhehoitaja saa tietoa asioista. Sijoitetun lapsen aiemman perheen hyväksyminen ja arvostaminen auttaa lasta sopeutumaan osaksi sijaisperhettä. Perheiden välinen yhteistyö antaa myös lapselle luvan ylläpitää hänelle merkittäviä ihmissuhteita. (Janhunen 2018, 10.) Jokiaho on Pro gradussaan (2007, 46–47) tutkinut kokemuksia sijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta. Hänen tutkimuksessaan sijaisäidit nostivat esille yhteydenpidon merkityksen sijoitetun lapsen biologisiin vanhempiin ja sukuun. Sijaisvanhemmat korostivat myös heidän ja lapsen välisen suhteen muodostumisessa olevan tärkeää, että lapsella on lupa kutsua vanhemmaksi ja tuntea olonsa turvalliseksi sijaisperheen kodissa. Biologisten vanhempien suhtautumisella on merkittävä vaikutus sijaisvanhemman ja lapsen välisen suhteen muodostumisessa. Hänen tutkimuksissaan nousi esille, että lapsen mukautuminen perheeseen on helpompaa jos sijoitettu lapsi on tullut perheeseen pienenä. Tämä selittyy sillä, ettei pienelle lapselle ole ehtinyt vielä muodostua niin syviä traumoja, jolloin lasta eheyttävää hoivaa on helpompaa tarjota. He korostavat avoimen sylin merkitystä turvallisuuden tunteen luomiseksi.

2.2.3 Lyhytaikainen perhehoito

Lyhytaikaisesta perhehoidosta on käytetty termiä kriisi- tai päivystysperhe (Araneva 2018, 138-139). Lyhytaikaista perhehoitoa käytetään, kun lapselle tai nuorelle etsitään pitkäaikaista sijaisperhettä, erilaisissa kriisitilanteissa ja arvioidessa lapsen tai nuoren mahdollisuutta palata takaisin kotiin (Perhehoitoliitto ry c,3). Kiireellisessä sijoituksessa sijoitetaan lapsi lähes säännönmukaisesti lyhytaikaiseen sijaisperheeseen päiväksi tai jopa puoleksi vuodeksi. Kiireellisen sijoituksen kestoon vaikuttaa muun muassa hallinto-oikeuden huostaanottopäätösten käsittelyajat ja perhetilanteen selvittämien. Kiireellinen sijoitus on turvaamistoimenpide, jonka aikana selvitetään huostaanoton tarve ja mahdollinen sijaishuolto- paikka. Kun lapsi sijoitetaan lyhytaikaiseen sijaisperheeseen, tiedetään, että sijoituspaikka muuttuu, mikäli lapsi otetaan huostaan. Lyhytaikainen perhehoito on muodostunut lastensuojelun perhehoitoa järjestävien toimijoiden käytänteistä, jotta voidaan suojella sijaisperhettä pettymykseltä, kun varmuutta ei ole lapsen huostaanotosta. Tämä muodostunut toimintamalli pohjautuu perhehoitolakiin. Kun järjestetään lyhytaikaista perhehoitoa, tulisi aina miettiä lapsen edun mukaan sijaishuolto- paikkaa. Lyhytaikaiseen perheeseen sijoitetaan etenkin pienet lapset, kun he tarvitsevat kiireellisesti sijoituspaikkaa. (Araneva 2018, 110, 138-139.)

Lastensuojelulaissa (2007/417) mainitaan, että sijaishuolto- paikan valinnassa tulisi huomioida huostaanoton perusteet ja lapsen tarpeet. Lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta tulee huomioida mahdollisimman hyvin sijaishuolto- paikkaa valittaessa. Mikäli sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla, tulee lapsi sijoittaa laitoshuoltoon. Lyhytaikaisen perhehoidon lisääntyessä perhehoitona lastensuojelulaitosten sijasta on tämä muutos tuonut uuden kuntouttavan ja arvioivan työotteen lyhytaikaiseen perhehoitoon. Lyhytaikaista ja kuntouttavaa perhehoitoa on kehitetty, kun perheiden jälleenyhdistämisen periaate vahvistui. Perhehoitaja arvioi lapsen tilannetta, toteuttaa ja tukee yhteydenpitoa, osallistuu tiiviisti hoidon suunnitteluun ja toteutukseen osana tiimiä. (Heino & Säles 2017, 21.)

2.3 Sijoitettu lapsi

Lastensuojelulaissa (2007/417) puhutaan sijoituksesta ja sijoitettuna olevan lapsen oikeuksista. Laissa määritellään lapseksi alle 18-vuotiaat ja nuoreksi 18-20-vuotiaat. Laissa korostuu vahvasti lasten ja perheiden kanssa työskentelevien viranomaisten velvollisuus tukea ja tarjota perheelle apua sekä tarvittaessa ohjata lastensuojelun piiriin. Lastensuojelulain tarkoitus on suojata ennen kaikkea sijoitettavaa lasta. Häntä koskevissa päätöksissä tulee sijoitettavan lapsen edun olla päätöksiä ohjaava peruste ja sen tulee näkyä avoimesti päätöksissä. (Araneva 2018, 110.) YK:n lasten oikeuksien sopimus korostaa lapsen oikeutta elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on turvallista olla heidän kanssaan. Lasten oikeudet korostavat myös vanhempien oikeutta tavata lasta, mikäli se on lapsen edun mukaista, mikäli lapsi asuu erillään vanhemmista. Lasta tulee suojella kaikelta väkivallalta ja välinpitämättömältä kohtelulta. Mikäli lapsi ei voi asua perheensä kanssa on hänen oikeutensa saada valtiolta erityistä tukea ja suojelua. (Unicef.) Lasten oikeuksissa viitataan sijoitettuun lapseen näissä kohdissa, vaikka käytetään termiä erityistä suojelua tarvitseva lapsi ja erossa perheestä oleva lapsi.

Huostaanoton yleisin syy on riittämätön vanhemmuus, mikä tarkoittaa kyvyttömyyttä vanhemmuuteen. Toiseksi yleisin syy on vanhempien päihteiden käyttö. Tähän on luettu alkoholinkäyttö, sekakäyttö, lääkkeiden väärinkäyttö ja huumeiden käyttö. Seuraavaksi yleisin syy on perheristiriidat sekä mielenterveysongelmat. Nämä ovat yhtä yleisiä. Viimeisimpänä on aikuisten välinen perheväkivalta ja lapsen itsetuhoinen käyttäytyminen. Nämä ovat yhtä yleisiä, mutta yleisimmistä pääasiallisista syistä vähäisimpiä prosentuaalisesti. (Välivaara 2010, 18). Heimon, Hyryn, Ikäheimon, Kurosen ja Rajalan (2016, 67-72) tutkimuksessa on tutkittu laajasti sijoituksen taustalla olevia syitä. Lasten sijoituksen taustalla oli usein perheen asumiseen liittyviä asioita. Myös taloudellisia vaikeuksia ja työttömyyttä oli sijoitusten taustalla. Joka neljännän lapsen tilanteen taustalla oli vanhemman fyysinen sairaus, mutta se vaikutti suuresti joka kymmenennen tilanteeseen. Lähes joka toisen lapsen perheessä sijoituksen taustalla olevat syyt liittyivät van-

hemman toiminnan ohjaamisen haasteisiin. Vanhemman mielenterveys ongelmat nousivat esiin joka kolmannen lapsen sijoitustilanteista, mutta lähes 60 prosenttia lapsista asui perheessä, jossa vanhemman mielenterveysongelmat näkyivät. Joka neljännen lapsen sijoituksen taustalla arvioitiin vaikuttavan vanhemman alkoholin käyttö, vaikka yli 40 prosenttia lapsista näki vanhemman alkoholinkäyttöä. Myös muita päihteitä epäiltiin olevan taustalla joka viidennen lapsen kohdalla. 14 prosentilla lapsista epäiltiin olevan tai tiedettiin olevan taustalla paljon itsensä pahoinpitelyä. Perheväkivaltaa tai sen uhkaa oli joka toisella lapsella sijoituksen taustalla ja joka neljännellä sitä oli paljon. Lähes kaikki vanhemmat kokivat olevansa uupuneita. Ankarat tai rajaton kasvatustyyli olivat 85 prosentin taustalla. Kolmella neljästä eli 75 prosentilla lapsen vanhemmalla oli avuttomuutta ja osaamattomuutta huomioida ja vastata lapsen tarpeisiin. Joka viidennen sijoitetun lapsen sijoituksen taustalla oli suoranaista hoidon laiminlyöntiä. Lapsista ja nuorista itsestään johtuvissa syissä nousi ongelmallinen käytös, väkivaltainen käytös ja päihteiden käyttöä sekä psyykkistä oireilua. Väkivaltaisuutta ilmeni erityisesti 7–12-vuotiailla. Yli 13-vuotiaista joka neljännellä ilmeni paljon päihteiden käyttöä. Kahdella kolmesta ilmeni psyykkistä oireilua tai mielenterveysongelmia.

Perhehoito eroaa niin sanotusta tavallisesta perheestä siinä, että sijoitetut lapset ovat kokeneet elämässään ainakin kaksi traumaattista tapahtumaa. Ensimmäinen näistä ovat ne tapahtumat, jotka ovat johtaneet sijoitukseen ja mahdollisesti myös huostaanottoon. Toinen traumaattinen tapahtuma on se, ettei lapsi voi asua biologisen perheensä luona eli sijoitus. (Pesäpuu ry.) Sijoitetut lapset usein ovat poikkeavia jo perinataalisesti, syntyvät pienempikokoisina ja viettävät synnytys-sairaalassa pidempiä aikoja muihin lapsiin verrattuna. Heidän äitinsä ovat usein nuoria, tupakoivat useammin muiden vastasyntyneiden äiteihin verrattuna ja heillä on voinut olla alkoholin ja tai huumeiden käyttöä raskausaikana. (Sinkkonen 2015, 149.) Lapselle haitallisissa olosuhteissa ollut lapsi voi edelleen oirehtia ja ilmentää käytöksellään traumoja ja menetyksiään, vaikka on päässyt turvallisiin olosuhteisiin. Kiintymyssuhteissaan traumatisoituneelle lapselle sanoilla, ilmeillä, äänensävyllä ja liikkeillä voi olla muihin lapsiin verrattuna erilainen merkitys. Ja

lapsi voi näin ollen oireilla arkisilta ja turvallisilta vaikuttavissa tilanteissa. Traumatisoituneen lapsen kokemusmaailma voi olla vieras muille lapsille. (Välivaara 2010, 2.)

3 SIJAISPERHE JA SIJAISSISARUUS

Nyky-yhteiskunnassamme yksi kolmasosa suomalaisista perheistä on tavalla tai toisella monimuotoisia. Moni perheistä on useammalla kuin yhdellä tavalla monimuotoinen. Monimuotoisia perheitä ovat muun muassa adoptioperheet, kahden kulttuurin perheet, lapsen kuoleman kohdanneet perheet, tahatonta lapsettomuutta kohdanneet perheet, sijaisperheet, sateenkaariperheet, monikkoperheet, leskiperheet, uusperheet ja yhden vanhemman perheet. (Monimuotoiset perheet 2016, 80,88.)

livosen (2018, 29:40-31:24) mukaan jokainen voi määritellä oman perheensä itse, mikä on yksilön subjektiivinen näkemys. Perhe-käsite on kuitenkin yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen. Omaksi perheekseen voi määritellä muitakin kuin biologisia sukulaisia, ja pitkäkestoisen yhteiselämän myötä myös ei-biologiset perheenjäsenet kuuluvat perhe-elämän suojan piiriin. Perhe toimii tärkeimpänä lapsen varhaislapsuuden sosiaalisten, tiedollisten ja emotionaalisten kokemusten välittäjänä ja suodattajana. Lapsi kasvaa ja kehittyy osana perheen kehityskulkua, eikä lapsen kehitys ole irrallinen kokonaisuus. (Lyytinen & Lyytinen, 2014, 72.) Perheenjäsenyys muodostuu yhteenkuulumisesta, osallisuudesta, yhteisestä tekemisestä, ilosta ja yhteisistä rituaaleista. Sukulaisuus antaa biologisen kyseenalaistamattoman siteen, mutta ei-biologisessa perheenjäsenyydessä muodostetaan henkilöiden välinen side. (Janhunen 2018, 8.)

Perheellä tarkoitetaan Tilastokeskuksen mukaan yhdessä asuvia avio- tai avoliitossa tai parisuhteensa rekisteröineitä henkilöitä. Heidän yhteiset tai toisen henkilön lapset muodostavat perheen. Lapsiperheiksi määritellään perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Maaliskuusta 2002 lähtien samaa sukupuolta

olevat henkilöt ovat voineet rekisteröidä parisuhteensa ja maaliskuusta 2017 alkaen samaa sukupuolta olevat henkilöt ovat voineet avioitua. Määritelmän mukaan perheen muut sukulaiset eivät kuulu perheeseen, mutta voivat kuulua samaan asuntokuntaan. Perheeseen voi kuulua korkeintaan kaksi samassa asuntokunnassa asuvaa peräkkäistä sukupolvea. Kuitenkin Terävä ja Böök (2018, 89-90) kritisoivat määritelmää, koska se ei tunnusta tunnesiteiden muodostamia perhesuhteita esimerkiksi lapsen äidin entistä puolisoa. Tilastokeskuksen määritelmää he nimittävät jääkaappimetaforaksi. Heidän mukaansa nykyperheitä ei voi määrittää yksiselitteisesti.

3.1 Sijaisperhe

Sijaisperheellä tarkoitetaan perhehoitoa antavaa perhettä, joka toimii sijoitetun lapsen kasvu- ja elinympäristönä lapsen sijoituksen ajan. Sijaisvanhempia kutsutaan myös perhehoitajiksi. (Lastensuojelun keskusliitto.) Sijaisperheessä on keskimäärin 1,3 lasta. Osa sijaisperheistä on alun perin ajatellut adoptiolasta, mutta päättänyt sijaislapsen. Ajoittain on ollut keskustelua adoptiomahdollisuudesta lastensuojelussa. Pitkäaikaiseen perhehoitoon voi liittyä myös oheishuoltajusratkaisuja. (Heino & Säles 2017, 21.)

Uuden lapsen sijoituksen myötä myös perheen biologisen lapsen elämä muuttuu merkittävästi, kun hänen perheensä muuttuu yksityisestä julkisesti, kun oma koti avautuu viranomaisille sekä sijoitetun lapsen biologiselle suvulle. (Kerola 2010, 18-19.) Perheen ryhtyessä sijaisperheeksi tulee heidän elämäänsä mukaan paljon lisää ihmisiä. Sijoitettu lapsi tuo mukanaan perheen elämään hänen syntymävanhempansa sekä oman sukunsa. Sijoitetulla lapsella voi olla myös sisaruksia eri sijaisperheessä tai syntymävanhempien luona. Sijoitetulla lapsella on myös oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa hänen elämäänsä liittyvistä päätöksistä. Sosiaalityöntekijä vierailee sijaisperheessä, minkä lisäksi häntä tavataan asiakassuunnitelmaa laadittaessa. (Kaavio 2.) Kaaviossa esitettyjen yhteistyöta-

hojen lisäksi sijoitetut lapset tarvitsevat usein erilaisia terveydenhuollon ja erityisopetuksen palveluita, mikä kasvattaa sijaisperheiden verkostoja entisestään. Sijoituksen myötä lapsen vanhemmuuteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet jakautuvat biologisten vanhempien, lapsen sijoittaneen tahon ja sijaisvanhempien kesken. Sijaisperheenä toimiessa jotkut asiat, joista pystyi ennen päättämään itsenäisesti oman perheen kesken, hoidetaan sijaisperheessä yhteistyössä sijoittavan tahon ja sijoitetun lapsen biologisten vanhempien kanssa. Sijaisvanhemmuus on ehdollista vanhemmuutta, koska se voi päättyä sosiaalityöntekijän arvioissa sen olevan lapsen edunmukaista. (Janhunen, Pitko & Säles 2009, 11.)

Perhehoitajaksi on kelpoinen henkilö, joka soveltuu koulutukseltaan, henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tai kokemukseltaan perhehoitajaksi (L2015/263). Ehdottomia esteitä sijaisvanhemmuuteen ovat esimerkiksi päihteiden käyttö ja vakavat mielenterveysongelmat. Sijaisperheet ovat erilaisia perheitä, mutta yhteistä heillä on halu hoitaa ja kasvattaa muiden synnyttämiä lapsia omina perheenjäseninään. Sijaisvanhemmiksi etsitään niin sanottuja tavallisia vanhempia, mutta sijaisvanhemmuudessa vaaditaan vanhemmuuden lisäksi erityistä kykyä vastata sijoitetun lapsen tarpeisiin ja mahdollisuuksien mukaan korvata lapsen aikaisemmat huonot kokemukset uusilla myönteisillä kokemuksilla. Yksi keskeisimpiä asioita sijaisvanhemmuuden onnistumisessa, että sijaisvanhemman tulee kokea tehtävänsä arvokkaana eikä uhrauksena. Sijaisvanhemman tulee myös haluta hoitaa ja kasvattaa sijoitettuja lapsia sellaisina kuin he ovat. (Janhunen 2011, 12.) Perhehoitaja tekee toimeksiantosopimuksen kunnan tai kuntayhtymän kanssa, jonka mukaan perhehoitajan hoitopalkkio määräytyy (L2015/263). Perhehoitajien työssä käymisessä on paljon vaihtelevuutta. Osa perhehoitajista ovat päätoimisesti kotona hoitaen lapsia ja toiset ovat täyspäiväisesti työelämässä kodin ulkopuolella. Myös perhehoitajista toinen voi olla työelämässä toisen ollessa kotona. Myös yrittäjyys on mahdollista perhehoitajana toimiessa. (Heino & Säles 2017, 22-23.)

(Kaavio 2: Sijaisperheen verkosto. Olen tehnyt kuvan itse käyttäen nuorten opasta Väilivaara 2017, 19.)

3.2 Sisaruus

Sisaruuudella tarkoitetaan yleensä samassa perheessä elävien lasten välisiä suhteita. Yhdessä kasvaessa ollaan niin tiiviisti yhdessä, että väistämättä saa vaikutuksia sisaruksilta millaiseksi kasvaa. Vaikkei sisaruus ole biologista tai sisarukset asuvat eri paikoissa, voi suhde olla todella läheinen. Sisarusten välinen suhde on yleensä elämän pisin ihmissuhde. (Maijanen 2015, 7.) Blair (2012 163-165) vertaa kirjassaan sisaruutta kasveihin, jotka voivat viedä toisilta valoa ja ravintoa. Hän korostaa, että paras ikäero sisarusten välillä on se, mikä sopii parhaiten vanhemmille. Jokaisella ikäerolla on omat puolensa, joten vanhempien suhtautuminen ikäeroon ratkaisee. Lapsuudessa ja nuoruudessa sisarusten välillä on usein

kilpailua ja ristiriitoja. Kuitenkin hyvät suhteet lapsuudessa sisarusten välillä ennustavat läheisiä suhteita myös aikuisuudessa, kun suhde on enemmän yhteistyötä ja auttamista. Sisarukset tarjoavat toisilleen tärkeän turvaverkon kriisitilanteissa. (Tanskanen & Danielsbacka 2016.) Sisarusten kanssa käydyt ristiriidat opettavat lapsia neuvottelemaan, käsittelemään erimielisyyksiä, tekemään kompromisseja ja pitämään omaa puolta. Riitelemineen myös auttaa lapsia ymmärtämään toisen tarpeita ja tunteita. Sisarusten riitelemineen kertoo myös suhteen läheisyydestä, kun he riidellyään leikkivät parhaina ystävinä yhdessä. (Parker & Stimpson 2004, 96-98.)

Sisaruussuhde on yksi elämän pisimmistä ja laadultaan muista suhteista poikkeava. Suhteen erityisyyden luo muun muassa varhaisten sosiaalisten taitojen harjoittelu. Sisaruksia voi olla kolmenlaisia: täyssisaruksia, sisarpuolia ja uussisaruksia. Täyssisaruksilla on biologisesti samat vanhemmat ja sisarpuolilla on toinen vanhemmista yhteinen. Uussisarukset ovat uusien vanhempien edellisistä liitoista syntyneitä lapsia. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.) Ritala-Koskinen (2001, 152-161) nostaa väitöskirjassaan esille, miten moninaisia ovat uusperheissä sisarussuhteet. Haastatelluilla oli yhtä paljon biologisia sisaruksia ja puolisisaruksia yhteensä. Kuitenkin uussisaruksia oli haastatelluilla merkittävästi enemmän. Ritala-Koskinen haastatteluissaan nousi esille uussisaruksiin suhtautumisen jakautuvan kahteen eri tapaan. Ensimmäinen ryhmä pitää uussisaruksia lähes sisaruksina, ja toinen ryhmistä ei pidä uussisaruksia omina sisaruksinaan. Toisen ryhmän lapset kuvasivat vain asuvansa uussisarusten kanssa samassa asunnossa tai eivät olleet juurikaan tekemisissä. Uusperheen muodostumisvaiheessa lapset joutuvat hakemaan uutta roolia ja paikkaa perheessä. Uusien toimivien sisarussuhteiden syntyminen tarvitsee aikaa ja hioutumista. (Monimuotoiset perheet 2016, 66.) Sisarusten lukumäärällä sekä ikä- ja sukupuolijakaumalla on suuri merkitys sisarussuhteen luonteen kehitykseen. Kauaskantoisia vaikutuksia voi olla sisaruksen erityistuen tarpeella sairauden tai vamman vuoksi. (Blair 2012,15.)

3.3 Sijaissisaruus

Mikäli sijaisperheeseen sijoitetaan lapsi, tulee perhehoitajien biologista lapsista sijaissisaruksia (Välivaara 2017, 19). Arkikielessä ja lastensuojelun perhehoidon tutkimuksissa sijaissisaruksella tarkoitetaan perhehoitajan omia biologisia tai adoptoituja lapsia. Kuitenkin laajemmin ajateltuna käsiteellä voidaan viitata kaikkiin sijaisperheessä asuviin lapsiin, jotka eivät ole biologisesti sisaruksia. (Säles & Airo 2018, 41-42.) Opinnäytetyössäni tarkoitan kuitenkin sijaissisaruksella sijaisperheen biologisia lapsia. Laissa (2015/263) mainitaan sijaissisarukset samassa taloudessa asuvina henkilöinä tai muina erityistä hoitoa ja huolenpitoa vaativina henkilöinä. Lisäksi laissa mainitaan velvoite selvittää, hyväksyvätkö perhekodin muut jäsenet sijoitettavan henkilön. Laine (2018, 17) käyttää sijaissisaruksista termiä ”perhehoidon tuntematon sotilas”. Hän viittaa käsitteellä siihen, ettei laissa mainita sijaissisaruksista eikä heitä juurikaan huomioida lastensuojelun perhehoidossa. Hartikainen (2009, 11) käyttää itsestään sijaissisaruksena termiä varttia vaille sisarus. Hän kuvastaa termillä, että ollaan enemmän kuin puolisisaruksia, muttei täysin kuitenkaan sisaruksia. Hän nostaa omakohtaisessa kokemuksessaan esille, kuinka hän jäi usein siskonsa varjoon eikä osannut vaatia huomiota itselleen. Hän mainitsee myös, että koki toisen tarvitsevan enemmän huomiota, mikä oikeutti sisarusta saamaan enemmän huomiota vanhemmilta. Kuitenkin hän on tyytyväinen, että on saanut kokemuksen sijaissisaruudesta.

livonen (2018) mainitsee, että YK:n lastenoikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus pitää yhteyttä hänelle tärkeisiin ihmisiin. Sijaissisarukset mainitsivat pitkäaikaisissa sijaisperheissä heidän perheeseensä kuuluvaksi sijoitetut lapset, joten heillä tulisi olla oikeus pitää yhteyttä sijoitettuihin lapsiin myös sijoituksen purettua. Tätä oikeutta tulisi vahvistaa, koska nämä lapsena luodut ihmissuhteet voivat olla hyvinkin merkittäviä.

Hellsten (2014) mainitsemisissa erityislapsen sisaruksen tunteissa ja käytöksessä on paljon samankaltaisuutta sijaissisaruuteen. Hän mainitsee kuinka erityislap-

sen sisarta olisi tärkeää huomioida terapia- ja toimintaterapiakäynneillä. Bergman (2016) mainitsee arjessa erityislasten huomioimiseen keinoja esimerkiksi yhteisiä satuhetkiä ilman erityislasta. Hän myös nostaa esille, että erityislasten sisarista tulee helposti ylisuorittajia heidän kasvaessaan vastuunkantajiksi jo nuorena. Kaskela (2009, 10) kuvaa sijaissisaruksia samankaltaisilla termeillä kuvaessaan heidän kasvavan usein hyvin huolehtiviksi ja sosiaalisesti ymmärtäviksi aikuisiksi. Hän myös kuvaa sijaissisarusten kasvavan joskus ylihuolehtijoita, sopeutujia, joustajia ja ikuisia kuuntelijoita.

3.4 Sijaissisarouden haasteet

Sijaissisaruksille kerrotaan usein niitäkin asioita, joista sijoitettu lapsi ei ole kertonut sijaisvanhemmille omasta menneisyydestään. Nämä voivat olla sijaissisarukselle pelottavia asioita, joista hän ei uskalla puhua asioista omille vanhemmilleen, koska sijoitettu lapsi on kertonut asiat salaisuutena. Sijaissisarukset tasapainoilevatkin juuri lojaliteettiristiriitojen keskellä. (Kaskela 2009, 10.)

Pirskanen (2011, 56) mainitsee tutkimuksessaan sijaisperheessä sisarussuhteiden olevan haastavia ja tasapuolisuuden löytymisen olevan vaikeaa. On vaarana, että oman biologisen lapsen huomioiminen jää vähemmälle sijoitettua lasta huomioidessa. Sijaissisarukset joutuvat uusperheiden tavoin jakamaan vanhempansa, kotinsa, joskus tavaransa ja huoneensa vieraiden lasten kanssa. Näissä perheissä sisarukset eivät ole biologisia sisaruksia keskenään ja heillä ei ole yhteistä elämänhistoriaa. Uusperheisiin voi myös syntyä uusia uusperheen vanhempien yhteisiä lapsia, jotka ovat puolisisaruksia. Uusperheissä ja sijaisperheissä yhdistävänä tekijänä lapsia jakavana tekijänä sisarussuhteissa on biologia. Asiantuntijoiden kuvauksessa uusperheen sisarussuhteen keskeisimmät ongelmat näkyvät siinä miten uussisarukset rinnakkain ovat suhteessa uusperheen vanhempiin. Asiantuntijoiden mukaan uusperheen sisarussuhteissa korostuu sisarusten välinen kilpailu, kun uusperheen yhteinen lapsi saa kaikkien jakamattomaa rakkautta, josta uusperheen muut lapset voivat joko olla kateellisia. (Ritala-

Koskinen 2001,197-198.) Hakkarainen (2007) nostaa artikkelissaan tutkimustietoa sijaissisarusten viesteistä aikuisille, kuinka vanhempien tulisi muistaa myös omat lapsensa ja kohdella kaikkia perheen lapsia tasapuolisesti. Hän listaa myös vanhempien tasapuolisen työn jaon tärkeyden ja sijoitettujen lasten määrän suhteessa vanhempien mahdollisuuksiin vastata lasten tarpeisiin.

Klemola (2017, 20-22.) haastatteli opinnäytetyössään perhehoidonohjaaja Liisa Hännistä, kuka on työskennellyt myös sijaissisarusten kanssa. Hän nosti esille sijaissisarusten kanssa työskentelyn tärkeyden ennen sijoitusta ja sen alkuvaiheessa. Hänen mukaansa sijaissisarusten tukeminen ja kuuleminen olisi tärkeää siinä vaiheessa, kun he ymmärtävät sijoituksen pysyvyyden leikkikaveruuden sijaan. Sijoitusvaiheessa tulevilla sijaisperheellä on kovasti odotuksia ja kysymyksiä. Perheen roolit voivat vaihtua sijoituksen myötä. Klemola (2017, 21-22) nostaa esille, miten sijaissisarukset ovat avainasemassa, kun sijoitettu lapsi opettelee perheen sääntöjä ja toimintatapoja, kun lapset mallittavat toisilleen asioita. Sijoitettu lapsi tuo sijoituksen myötä perheeseen omia tapojaan ja tottumuksiaan.

Hämäläisen (2014, 183-184) tutkimuksessa mainitaan lasten määrittävän suhteensa sijaissisaruksiin olevan verrattavissa heidän biologisiin sisarussuhteeseen. Sijoitetut lapset kokivat yhteenkuuluvuuden helpommin sijaissisaruksiin kuin sijaisvanhempiin. Sijaisperhesuhteet koettiin sijaisina ja väliaikaisina. Nämä suhteet eivät olleet koskaan haastateltavien ensisijaisia suhteita. Sijaisvanhemmat ovat kokeneet kuormitusta olevan sijaissisaruudesta sijoitetulle lapselle ja heidän biologisille lapsilleen. Vain osan perheestä huomioiminen ja tukeminen viranomaisten suunnalta koetaan kuormittavaksi. Hyväksi koettiin koko perheen huomioiminen. (Säles & Karjalainen 2018, 5.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Aiheenani on opinnäytetyössä lastensuojelun perhehoidon sijaisperheiden 3-8-vuotiaiden biologisten lasten kokemukset sijaissisaruuudesta. 3-8-vuotiaat lapset valikoituivat tutkittaviksi, koska suoritan varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuutta osana opintojani. Aiheeni valintaan vaikutti myös suorittamani varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus, mikä määrittää, että opinnäytetyön tulee käsitellä lapsuutta, perhettä tai vanhemmuutta. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Perhehoitoliitto ry:n Meidän Sakki -hankkeen kanssa. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus.

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että havaintojen ja tiedon tulkitseminen niiden omassa kontekstissaan on tärkeää hankintatavasta riippumatta. Täydellisiä vastauksia ja oikeita faktatietoja ei laadullisessa tutkimuksessa ole eikä tutkimuksen tuloksia voida mitata tietyllä kaavalla tai mittarilla, mikä erottaa sen määrällisestä tutkimuksesta. (Alasuutari 2018.)

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tavoitteena on saada tietoa, miten pienet lapset kokevat sijaissisaruuuden. Opinnäytetyön tarkoitus on tuoda ammattilaisille ja perhehoitajille tietoa pienten lasten kokemuksista sijaissisaruuudesta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten sijaisperheen biologinen lapsi määrittelee perheensä
2. Ketä sijaissisarus pitää sisaruksinaan
3. Miten sijaissisarus kokee sijaisperheessä elämisen

4.2 Tutkimuksen toteutus ja toimintaympäristö

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Perhehoitoliitto ry:n Meidän sakki -hankkeen kanssa. Opinnäytetyön yhteistyöpyyntö haettiin Perhehoitoliiton Meidän sakki -hankkeen hankepääliköltä. Perhehoitoliitto ry on vuonna 1983 perustettu valtakunnallinen asiantuntijajärjestö. Perhehoitoliittoon kuuluu 21 alueellista jäsenyhdistystä, jotka koostuvat perhehoitajista, sijaissisaruksista ja sijoitetuista nuorista. Jäseniä on yhteensä noin 4000. Toiminnan tavoitteena on turvata mahdollisimman monelle huolenpitoa tarvitsevalle oikeus ja mahdollisuus kasvaa ja elää perheessä. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää perhehoitajien jaksamista ja hyvää perhehoitoa. (Perhehoitoliitto ry, a.) Perhehoitoliiton nuorisotyö järjestää yhdessä Suomen sijaiskotinuoret ry:n eli SINUT kanssa vertaistuellista toimintaa sijoitetuille nuorille ja sijaissisaruksille. Toiminta on valtakunnallista ja kokoaa nuoria ympäri Suomea. SINUT ry on perustettu vuonna 1992. (Suomen sijaiskotinuoret.)

Perhehoitoliitto ry:n Meidän sakki -hanke (2018-2021) työskentelee sisarussuhteiden vahvistamiseksi lastensuojelun perhehoidon sijaisperheissä. Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Perhehoitoyksikkö Pihlaja, Pesäpuu ry, Perhehoitokumppanit Suomessa oy, Helsingin perhehoito ja Pelastakaa lapset ry. Hankkeessa kehitetään ammattilaisille ja perhehoitajille keinoja sisarussuhteiden vahvistamiseksi sijaisperheissä. (Perhehoitoliitto ry 2018, 4.) Meidän sakki -hankkeen päätavoitteena on vahvistaa sisarussuhteita pitkäaikaista perhehoitoa antavissa sijaisperheissä. Hankkeen alatavoitteita ovat sijaisvanhempien saama tuki sisarussuhteiden vahvistamisessa ja sijaissisarusten saaman tuen vahvistuminen. (Perhehoitoliitto ry 2019, 4.) Suoritin viimeisen harjoitteluni hankkeessa, jolloin syntyi idea opinnäytetyön aiheeseen. Harjoittelussani kehitin pienten lasten kanssa tehtävää työskentelyä sijaissisarouden vahvistamiseksi.

Haastattelun esikartoitus (Liite 2) tehtiin Surveypal-kyselyllä, johon vastasivat perhehoitajat. Kyselyä mainostettiin Perhehoitoliiton, Meidän sakki -hankkeen ja

Pesäpuu ry:n sosiaalisessa mediassa. Tämän lisäksi Pesäpuu ry mainitsi opin- näytetyöstä uutiskirjeessään. Otin yhteyttä perhehoitajiin ja sovin heidän kans- saan haastatteluajan. Sovin perheiden kanssa heille sopivan haastattelumuodon, parihaastattelun tai yksilöhaastattelun. Kyselyn kautta haastatteluun ilmoitettiin 23 lasta. Kysely nähtiin 105 kertaa. Kaikkiin vastauksiin ei ollut laitettu yhteystie- toja, joten kaikkia en voinut tavoittaa. Valitsin haastateltavaksi kymmenen lasta, jotta opinnäytetyö ei laajentunut suunnattomasti tehdessäni opinnäytetyötä yksin. Haastatteluun valittiin ilmoittautumisten saapumisen ja sopivien aikataulujen mu- kaan. Haastatteluun otettiin lapsia lyhytaikaisista ja pitkäaikaisista sijaisperheistä. Myös haastattelujen paikkakunta vaikutti valintaan, jotta haastattelut oli mahdol- lista suorittaa kesän aikana.

Haastatteluista kuusi toteutettiin perheiden kotona. Kolme haastattelua toteutet- tiin kahvilassa ja yksi leikkipuistossa. Kaksi haastatteluista toteutettiin parihaas- tatteluna muut haastatteluista yksilöhaastatteluina. Kahdessa haastattelussa oli perhehoitaja mukana lapsen tukena lapsen toiveen mukaisesti, mutta perhehoi- tajaa ei haastateltu

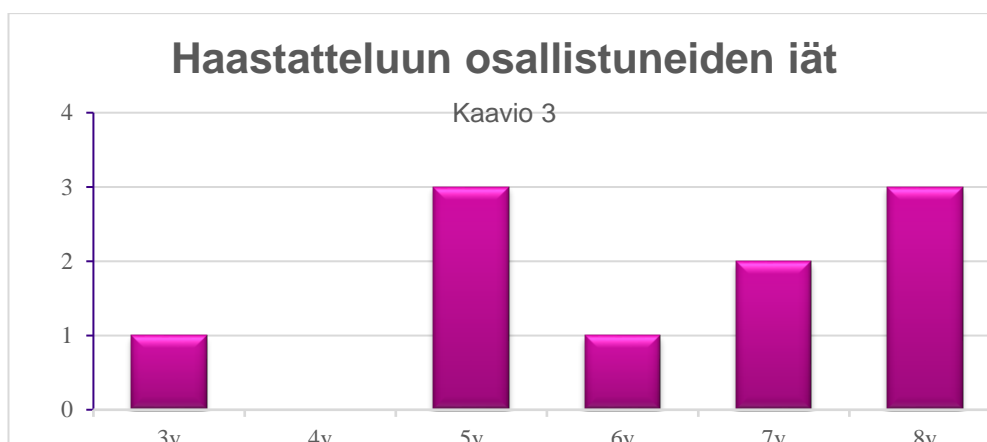
4.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössäni käytettävä menetelmä on haastattelu. Haastattelu on yksi laa- dullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä. Opinnäytetyössäni selvitetään 3-8-vuotiaiden kokemuksia, joten haastattelu on sopivin menetelmä. Opinnäyte- työni on laadullista tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa kiinnostutaan kielen tyypillisistä piirteistä, inhimillisten kokemusten säännönmukaisuudesta, tekstin ja/tai toiminnan merkityksestä tai ajattelun ja toiminnan reflektiosta (Tuomi & Sa- rajärvi 2002, 47).

Haastattelulla tarkoitetaan henkilökohtaista suullista haastattelua, jossa haastatteli kysyy haastateltavalta kysymyksiä. Haastattelun iso etu on joustavuus. Tärkeintä haastattelussa on saada halutusta asiasta mahdollisimman paljon tietoa, mikä mahdollistuu kysymysten järjestyksen miettimisellä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73-75.) Haastattelussa käytän puolistrukturoitua haastattelua. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan teemahaastattelua, jossa valitaan tiettyjä teemoja etukäteen. Kysymysten järjestystä voidaan muuttaa. Teemahaastattelussa voidaan kysyä eri kysymyksiä eri haastateltavilta valittuihin teemoihin liittyen. Ominaista on se, että kysymykset on ennen haastattelua luokiteltu teemoiksi, jotka on valittu viitekehyksen perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2002,77.) Valitsin teemat ennen haastatteluja (Liite 1). Tutkimusaineisto on järkevää koota haastattelemalla, kun tavoitteena on tuottaa tietoa koskien mielipiteisiin, käsityksiin, havaintoihin, kokemuksiin ja arvoihin. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

4.4 Aineiston keruu

Haastateltavat valikoituivat satunnaisesti eri puolilta Suomea. Haastateltaviksi valikoitui perheitä, joiden asuinpaikka ja aikataulut mahdollistivat haastattelut. Aloin soittamaan perheille sitä mukaan, kun perheet vastasivat esikartoitukseen (Liite 2). Näin ollen ensimmäisinä vastanneet pystyivät vaikuttamaan aikatauluun parhaiten. Haastateltavien lapsien ikäjakauma muodostui sattumanvaraisesti kuitenkin niin, että vanhimmat osallistuneista lapsista olivat kahdeksanvuotiaita. Haastatteluun osallistui yhteensä kymmenen 3-8-vuotiasta lasta. Haastattelut toteutettiin maantieteellisesti Oulusta Helsinkiin. Kaikki lapset kohdattiin kasvokkain. Neljän lapsen perhe toimi lyhytaikaisen perhehoidon sijaisperheenä. Yhdessä perheistä oli myös pitkäaikainen lapsi lyhytaikaisten sijoituksien lisäksi. Kuuden lapsen perhe toimi pitkäaikaisena sijaisperheenä. Haastatteluun osallistui yksi 3-vuotias, kolme 5-vuotiasta, yksi 6-vuotias, kaksi 7-vuotiasta ja kolme 8-vuotiasta. (Kaavio 3.)

Puolistrukturoidun haastattelun teemoiksi valikoitui perhe, sijoituksen alku, sisäruus, kokemus sijaissisarudesta ja kodin jakaminen. (Liite 1) Kinnunen (2008, 107) mukaan sijaissisarusten äänen nostaminen on tärkeää, jotta saataisiin perustietoja ammattilaisille, perhehoitajille ja sijaissisaruksille. Tämän vuoksi teemaksi haastatteluun nousi lastensuojelun perhehoidon sijaisperheiden biologisten lasten kokemukset sijaissisarudesta ja perheestä. Myös Perhehoitoliitto ry:n (2019, 7) keräämät perhehoitajien kokemukset nostavat esille, että sijoitetut lapset voivat olla niin tarvitsevia, että sijaissisarukset joutuvat aina joustamaan. Haastattelujen teemaksi valikoitui sijoituksen alku ja kodin jakaminen. Näiden teemojen alle kuului kokemukset ammattilaisten kohtaamisesta ja sijoitetun lapsen biologisen suvun tapaamisesta. Sijaisvanhemmilta pyydetyissä kirjoituksista nousi esille, että sijaisvanhemmat kokevat sijaissisarouden kuormittavan sijoitetuja lapsia ja sijaissisaruksia. Kirjoitusten antaman tiedon mukaan kuormitusta vaikuttaa lisäävän kokemukset perheen eri arvoisesta kohtaamisesta perheeseen tulemisesta riippuen. (Säles & Karjalainen 2018, 5.)

Valmistauduin haastatteluun perehtymällä haastattelutekniikkaan ja tekemällä huoltajien lupalaput sekä lasten suostumukset haastatteluun (Liite 3, 4). On tärkeää luoda haastattelun alussa luottamusta ja hyvä tunnelma. On myös tärkeää aloittaa haastattelu epävirallisella keskustelulla ja kertoa jotakin itsestä. (Hyvärinen 2017, 39.) Kerroin haastattelun alussa lapsille nimeni, mitä opiskelen ja omaehtoisen kokemuksen sijaissisarudesta. Lasta haastatellessa tulee luoda keskustelua. Onnistuneessa haastattelussa luotetaan lapsen asiantuntijuuteen. Haastattelu voi olla merkittävä kokemus lapsella. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen

2017 330-331.) Onnistuin luomaan haastattelutilanteista keskustelevia. Haastattelussa tulee tehdä selväksi osallistujalle, että osallistuminen on vapaaehtoista ja hän voi lopettaa haastattelun myös kesken. Haastateltavaa tulee myös informoida haastattelun tarkoituksesta ja käytöstä. Tämä on haastavaa, mikäli osallistuja on lapsi. Haastateltavilla on oikeus haastattelun aikana tai sen jälkeen ilmoittaa, mitä haastattelusta saa käyttää. Kuitenkaan valmista työtä ja tulkintoja haastateltavilla ei ole oikeutta muuttaa. (Hyvärinen 2017, 32.) Haastattelutilanteissa kerroin lapsille haastattelujen olevan vapaaehtoisia ja heidän oikeuden kuunnella äänitteen haastattelun päätteeksi. Osa lapsista halusi kuunnella äänitteet. Haastattelun lopussa kysyin jokaiselta lapselta saako heidän kertomiaan asioita käyttää työssäni ja onko jokin asia sellainen, mitä en saa kirjoittaa työhöni. Kerroin lapsille ikätasoisesti, miksi heitä haastattelen ja mihin työ julkaistaan. Haastattelut ovat aina vuorovaikutustilanteita, vaikka haastattelijan tulisi haastattelun perusrakenteen kysymys-vastaus-kuittaus mukaisesti vetää keskustelua ja kysymyksillään ohjata haastattelua. Kuitenkin haastattelu voi muistuttaa tavantomaista arkikeskustelua. (Ruusuvuori & Tiittula 2009, 29.) Haastattelutilanteissa onnistuin luomaan arkikeskustelua vastaavan tunnelman, mikä näkyi lasten rentoutena. Kysymykseni olivat neutraaleja, mutta lapsen kertoessa jonkun asian olleen kivaa ja surullista tein jatkokysymyksiä ”mikä oli kivaa” ja ”mikä oli surullista”. Näin kuulin ja tartuin lapsen kertomaan asiaan, mikä loi lapselle kokemuksen omasta asiantuntijuudestaan. Kysyin haastatteluissa kaikilta kaikista teemoista eri kysymyksillä ikätasoisesti.

Aika tulisi olla lapsen vireystilan ja jaksamisen kannalta optimaalinen haastattelua ajatellen. Lapsen toiveita tulisi myös kuunnella aikaa suunnitellessa. Lapsen kieltäytyessä olisi hyvä tarjota toista aikaa haastattelulle, mikäli lapsi haluaa osallistua myöhemmin. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017, 318-319.) Haastattelun aikataulun sovin perheen tarpeiden mukaisesti perhehoitajien kanssa, jotta se olisi lapsen jaksamisen kannalta optimaalinen ja haastattelu toisi perheelle mahdollisimman vähän muutoksia. Puheluissa kyselin perhehoitajalta heidän lapsilleen sopivimman ajan ja paikan haastattelun toteuttamiseksi. Yksikään lapsista ei kieltäytynyt haastattelusta, mikä oli minulle yllättävää. Olin valmistautunut, että lapset voivat kieltäytyä haastattelusta saapuessani haastattelupaikalle.

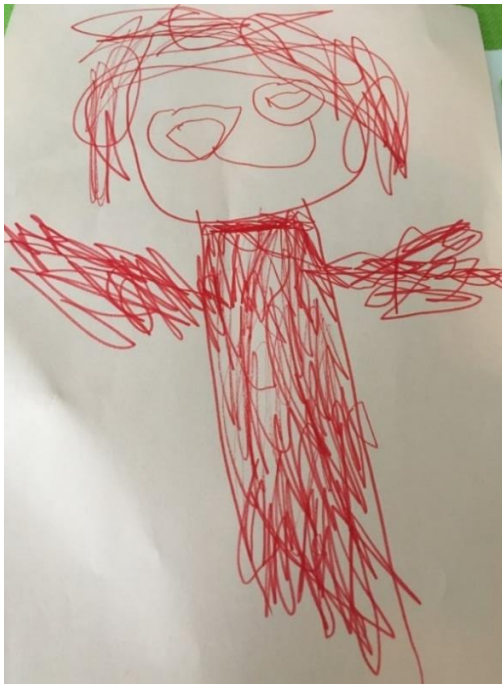
Päätin nauhoittaa tutkimushaastatteluni. Käytän puhenauhuria, jossa on kolme eri nauhoitus mahdollisuutta tilasta riippuen. Useimmiten tutkimushaastattelut nauhoitetaan, koska siitä on usein enemmän etua, kun haittaa. Nauhoittaminen mahdollistaa tilanteen kuuntelemisen ja tulkintojen tarkistamisen. Haastattelun raportoiminen on tarkempaa, kun voidaan lainata suoraan haastattelijan sanomista. Nauhoitetut aineistot on kirjoitettava auki eli litteroitava, mikä auttaa tärkeiden yksityiskohtien muistamisessa analysointi vaiheessa. Litteroinnin tarkkuus on aina riippuvaista tutkimuskysymyksistä. (Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. 2009, 14-16.) Kuitenkin vain puolet (5) haastatteluun osallistuneista lapsista suostui haastattelun nauhoittamiseen. Lapset, jotka eivät halunneet haastatteluita nauhoitettavan eivät halunneet kokeilla nauhuria ja heidän haastattelunsa kirjoitettiin sanatarkasti paperille haastattelutilanteessa. Tämä hidasti haastattelutilannetta, mutta antoi myös lapselle enemmän hengähdystaukoja kysymyksien välillä. Litteroin kaikki haastattelut sanatarkasti, jotta kokemuksia pystyi analysoimaan mahdollisimman tarkasti.

"Käpyjen koti"

Pienten lasten kanssa toimiessa on tärkeää huomioida toiminnallisuus. He käyttävät kerronnassaan apunaan kehoa ja leluja, minkä taltiointi ei onnistu nauhoittamalla. Myös haastattelija käyttää tilanteessa eleitä ja ilmeitä, mikä tuo haasteita taltiointiin. (Alasuutari 2009, 146.) Nauhoittaessani haastatteluja sanoitin

lapsen eleitä, jotta myös sanaton viestintä tallentuisi aineistoon. Kuitenkin osa eleistä ja ilmeistä jäi pois litteroinnista. Haastattelutilanteisiin vein mukana värikköitä ja Pesäpuu ry muistipelin, jotta lapsi pystyivät osallistumaan ikätason mukaisesti haastatteluun. Kissanpäivät-korteissa on 12 korttiparia, joissa on 12 erilaista tunnetilaa. Korteissa on tunnetilat kirjoitettu suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Tunne- ja muistipeli on tarkoitettu virittäytymiseen, tunteiden nimeämisen ja ilmaisun opetteluun sekä arjen kuvaamiseen. (Pesäpuu ry.) Kortit soveltuvat päivähoito- ja ala-asteikäisille, minkä vuoksi valitsin muistikortit haastattelutilanteisiin. Neljän lapsen kanssa pelattiin Pesäpuu ry:n Kissanpäivät tunne- ja muistipeliä. Lasten oli myös mahdollista piirtää haastattelutilanteessa. Kuusi kymmenestä lapsesta halusi värittää ja/tai piirtää haastattelun aikana. Yksi lapsista halusi rakentaa hiekasta kotia haastattelun aikana. Hän rakensi hiekasta kävyille kotia. Pyysin lapsilta ja heidän vanhemmiltaan luvan kuvata heidän töitään ja käyttää työssäni.

”Haastattelija”

”Puuha Petellä on verta kaikkialla, kun se on kaatunut”

4.5 Aineiston analysointi

Kun tutkimuksen aineisto on kerätty, on aineiston analyysi vaiheen vuoro. Analyysillä tarkoitetaan empiirisen tutkimuksen yhteydessä aineiston huolellista lukemista, tekstisisällön järjestelemistä, sisällön erittelyä, jäsentämistä ja pohtimista. Analyysin ideana on saada kirjavasta ja runsaasta tekstimateriaalista ”tolkkua” ja kiteyttää haastattelujen sisältöjä sekä tarkastella tutkimuskysymysten kannalta keskeisten seikkojen esiintymistä ja ilmentymistä haastatteluissa. Tutkimuksen tekijä tiivistää analyysissä aineistoa ja tulkitsee sitä sekä käy vuoropuhelua teorian, haastattelujen ja oman ajattelunsa kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aloitin analysointi vaiheen litteroimalla haastattelut. Analysointi vaihetta auttoi, että keräsin aineiston ja litteroin haastattelut itse. Tällä tavalla aloin tulla tutuksi aineiston kanssa. Muistin litterointivaiheessa hyvin haastattelutilanteet ja haastateltavat. Tämän vuoksi pystyin kirjoittamaan jos lapsi teki haastattelutilanteessa eleillä, ilmeillä tai kehollaan jotakin, mikä kuului myös haastattelussa. Litteroitua tekstiä tuli 19 sivua rivivälillä 1 Arial fontilla koossa 12. Nauhoituksista sai yllättävän hyvin selvää, mikä helpotti litteroimista. Ennen haastatteluja päätin tutkimuskysymykset, joiden mukaan etsin aineistosta opinnäytetyöni kannalta merkittäviä asioita tutkimuskysymyksiin peilaten. Analyysi on myös sisällön luokittelusta esimerkiksi eri aiheiden ja teemojen perusteella (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemoitin aineiston käyttämällä eri värejä. Teemoitin aineiston haastatteluteemojen mukaisesti (Liite 1) perheeseen, sisaruuteen, kokemuksiin sijaissisaruuudesta, kodin jakamisesta ja sijoituksen alusta. Kaaviossa 4 esittelen teemoitteluani analyysivaiheessa. Jouduin miettimään tarkkaan, mitkä asiat liittyivät tutkimukseeni ja mitkä eivät, jotta tutkimustulokset antaisivat kaivattua kokemustietoa sijaissisaruuudesta. Aineistosta löytyi paljon kiinnostavaa, mitä en ollut osannut ajatella aloittaessani opinnäytetyön tekemistä, kuten esimerkiksi sijaissisarusten olevan perheen nuorimpia lapsia. Kuitenkin aiheeni oli alkuun tarkasti rajattu ja haastattelujen teemat mietitty.

Kaavio 4: Esimerkki teemoittelusta

Perhe ja sisarus	Kokemuksia sijaissisaruuudesta	Kodin jakaminen	Sijoituksen alku
"Karjuu kokoajan (sisarus)"	"Mut ikinä meillä ei oo ollut aikuiseen asti. Se taitaa olla harvinaista."	"No vähä semmoselta, että kiva että ne antaa, mutta joskus itekki haluisin. Yleensä ne antaa paljon hoitolapsille, kun ne tarvi paljon huomiota."	"Äiti kertoo aina, että tulee uusi lapsi"
"Sisko, sisko veli veli"	"Mut sitten, kun yhtäkkiä vaan tulee niin saa leikkikaverin."	"Joo. Mä oon kerran kysynyt tykkääkö se enemmän sijoitetuista, kuin meistä."	"Mä olin kaksi"
"Äiti, sisko nimellä sanottuna, sisko nimellä sanottuna"	"Ekana soitetaan puhelimeen. Siis niin, että ne tulee tänään tai huomenna. Kerrotaan niiden nimet ja et ne tulee."	"Kivaa, että äiti on kotona."	"Olin mahassa, kun tuli ihan eka."
"Äiti, 3v veli, nimellä mainittu sijoitettu lapsi ja vauva, kuka on syntynyt samasta mahasta."	"Joo tää poika tuli suoraan sairaalasta ja hän oli eka lapsi."	"Me pidetään aina läksiäiset, kun hoitolapsi muuttaa pois. Mutta yhdelle ei pidetty, kun se oli vain kaksi yötä."	"Mulle tuli uusi huone"
"Pleikkarilla, mutta ei saada paljoa olla. Kun on tosi paljon leluja."	"Kun jos se lähtee yhtäkkiä pois. Yks vauva lähti, kun se tuli meille illalla. Niin se lähti sinä päivänä ja se harmitti."	"Ihan tavalliselta."	"Viisi. En ollu kolme enkä ollu neljä."
"Joo se tuntuu ihan veljeltä."	"Joo ensiksi se parit päivät itkee, että mä haluan äitin luo. Sitten pitää opettaa kaikki tavat. Ja sitten hetken päästä ne on oppinut ne jo. Ne oppii aika nopeasti."		"Ainakin vähemmän pelataan pelikoneella ja huoneet vaihtunu"
"Kerron et pikkuväli niille ketkä ei tiedä ja muille nimellä."	"Toi pitkäaikainen poika käy tapaamispaikalla."	"Noku saa nähdä sen perheen. Sillä on oikee sisko ja ne näyttää ihan samalta."	"Joo sovittiin, missä se nukkuu. Ja sitten piti tota eka ostaa vähän vaatteita jos se lähtee niin ei jää paljon lasten vaatteita meille."
"Lelut on siirtynyt kaikille. Mä innostuin."	"Kerrotaan, että välillä menee omaan kotiin ja välillä toiseen kotiin."	"Ihan tavalliselta." (jakaa vanhempia)	"Äiti olis heti kertonut jos olis tiennyt."
"Sain pelikaverin. Meillä on pelejä vaikka muille jaksaa."	"Että ruoka syödään. Ja sitten, että pitää syödä ruokapöydässä."	"En niin paljon. Mutta joskus mä oon kateellinen, kun äiti antaa niille huomiota ja iskä antaa niille huomiota. Sitten mä jään sinne ulkoreunalle."	"Ei tiedetty kauan se on."
"Välillä me tehdään eri juttuja. Sit mä haluan tehdä samaa kuin sijoitettu. Sit mä koukkuun."	"Oli, että joo voidaan ottaa mielipiteitä sijoituksesta). Ja sitten kaikilla ei ollut joo, kun ne veikkas et ne on meidän koulussa. Ja jos ne ois tullu niin äiti on sanonut, ettei saa puhua mitään meistä koulussa."	"Ei ollut ennen hoitolapsia sääntöä, että puhelimet pitää viedä lataukseen."	"Muuttui huoneet, muttei koti."
"Ensin syntyi äiti, sitten syntyi sisko nimellä, sitten syntyi sisko nimellä ja sitten synnyin mä!"	"Ei tarvii kokoikaa pelätä lomalla, kun se välillä uhkailee, että se lyö mua rautakepillä."	"Mä oon nähny (sosiaalityöntekijän) 93 kertaa. Mä oon laskenut."	"Mun huone. Nyt se on yhteinen huone."

5 TUTKIMUSTULOKSET

Esittelen tässä kappaleessa tutkimuksen tuloksia. Olen jaotellut tulokset analyysivaiheessa muodostettujen teemojen mukaisesti alaotsikoihin. Haastatteluihin osallistui kymmenen 3-8-vuotiasta lasta. Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi iät ja sukupuolet on häivytetty vastauksien perästä. Eri lasten suorat lainaukset on laitettu allekkain, kun he ovat vastanneet samaan kysymykseen.

5.1 Perhe ja sisaruus

Aloitin haastattelun esittämällä kysymyksen haastateltavan perheestä ja siihen kuuluvista perheenjäsenistä. (Liite 1.) Tarkoituksena oli ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti selvittää, millaiseksi sijaissisarukset kokee perheensä ja ketä siihen hänen mielestään kuuluu. Toisen tutkimuskysymyksen mukaisesti oli tarkoitus selvittää myös kokevatko sijaissisarukset myös sijoitetut lapset perheenjäsenikseen. Kysyttäessä perheen kokoonpanosta vastasivat pitkäaikaisen sijaisperheen biologiset lapset sijoitettujen lasten kuuluvan perheeseen perheestä kysyttäessä. He mainitsivat sijoitetut lapset nimillä. Sijaisperheessä, jossa on myös pitkäaikaisia ja lyhytaikaisia sijaislapsia mainittiin pitkäaikainen omaan perheeseen, mutta lyhytaikaisten olevan hoitolapsia. Neljä lapsista oli ollut vuoden verran sijaissisaruksena haastattelua tehdessä. Yksi lapsista oli syntynyt sijoitettujen lasten jälkeen. Kysymyksiin ketä perheeseen kuuluu ja millaiselta sijoitettu lapsi tuntuu sain vastaukseksi pitkäaikaisten sijaisperheiden lapsilta:

Kaks siskoo ja yks veli.

Sisko, sisko veli veli

Joo isovelii. Mä olisin pikkusisko. Oon perheen pienin.

Joo se tuntuu ihan veljeltä.

Pitkäaikaisten sijaisperheiden lapset myös sanoittivat, että sisarusta sanotaan nimellä, koska se hänen nimensä on. Kun lapsilta kysyttiin kutsuvatko he sijoitettua lasta siskoksi tai veljeksi lähes kaikki vastasivat kutsuvansa. Yksi lapsista ei vielä

tiennyt kutsuuko sisarukseksi, kun sijoitus oli vielä suhteellisen tuore. Hän mainitsi kuitenkin sijoitetun lapsen kuuluvan hänen perheeseensä.

Se, mikä se on. Poika.

Kerron et pikkuveli niille ketkä ei tiedä ja muille nimellä.

Lyhytaikaisten sijaisperheiden lapset kutsuivat sijoitettuja lapsia hoitolapsiksi. He eivät maininneet sijoitettuja lapsia omasta perheestä kertoessaan. Haastateltavilta lyhytaikaisen sijaisperheen lapsilta kysyttäessä sijoitettujen lasten määrästä he kertoivat heillä olleen 6, 30 ja 38 lasta, mikä kuvastaa sijoitettujen lasten vaihtuvuutta ja sijaisperheenä toimimisen kestoa. Haastatteluista nousi esiin sijaissisaruiden erityisluontoisuus sisaruutena, kun se on toistaiseksi kestävä. Sijoitettu lapsi saattaa muuttaa takaisin biologiseen perheeseen tai lyhytaikaisesta perheestä pitkäaikaiseen sijaisperheeseen. Tämä tekee sisaruudesta erilaista biologiseen sisaruuteen verrattuna. Tämä nousi esiin yhden lapsen haastattelusta hänen sanottaessaan sitä, että on jännittävää sijaissisaruuudessa: "Se, kun ei pysty sanomaan sille, että sä oot mun veli." Hän kuitenkin kutsui sijoitettua lasta veljekseen. Hän sanoitti leikkien olevan erilaisia, kun ei ole biologisesti veli. Sijaissisaruuudesta nousi esiin niin sanotun tavallisen sisaruuden piirteitä, kuten lapset kertoivat riitelevänsä.

Se ei leiki mun kanssa. Usein tulee niin, ettei leiki. Sit jankutan nii kauan et leikkii.

Olen surullinen jos tulee tappelu. Meillä tuli tappelu ja sit tuli itku. Sit oltiin tossa ja äiti otti lelut pois.

Aamulla veli herätti enkä saanut nukkuu.

Sain pelikaverin. Meillä on pelejä vaikka muille jakaa.

Välillä me tehdään eri juttuja. Sit mä haluan tehdä samaa kuin nimellä mainittu sijoitettu lapsi. Sit mä koukkuunnun.

Yks leikki mikä on paras leikki hänen kanssaan. Isoveli ja pikkusisko! Siinä mä oon pikkusisko, vaikka oikeesti poika on mua pienempi.

5.2 Sijoituksen alkuvaihe

Sijoituksen alkuvaiheesta kysyttiin, jotta saatiin vastauksia kolmanteen tutkimuskysymykseen sijaissisaruksen kokemuksista sijaisperheenä elämiseen. Haastatelluista nousi esille, että sijoituksen myötä monella lapsella oli vaihtunut huone. Yhdessä perheessä oli tullut uusi sääntö, että puhelin pitää viedä illalla lataukseen. Lapset eivät osanneet sanoittaa muita muutoksia sijoituksen myötä. Yksi lapsista kertoi lelujen siirtyneen kaikkialle, kun hän innostui. Uuden sijoitetun lapsen muuttamisesta kertoi aina äiti, mutta välillä myös isä tai sosiaalityöntekijä. Yksi lapsi kertoi, että äiti olisi kertonut heille heti sijoitetun lapsen muutos, jos olisi tiennyt asiasta. Yhdessä perheessä mietitään yhdessä perheenä, voiko sijoitettu lapsi tulla. Lapsi kertoo heidän miettineen pitkään yhtä lyhytaikaista sijoitusta, koska sijoitetut lapset olisivat olleet heidän koulussaan.

Lyhytaikaisessa sijaisperheessä uusi sijoitettu lapsi voi tulla nopeallakin aika välillä. Lapset kuvasivat asian arkisesti:

Välillä ne tulee heti ja välillä seuraavana päivänä. Välillä ne on vuoden ja välillä ne on kaksi päivää

Ekana soitetaan puhelimeen. Siis niin, että ne tulee tänään tai huomenna. Kerrotaan niiden nimet ja et ne tulee.

Saattaa joku unohtua. Yksi poika kävi kaksi kertaa. Kerran, kun se oli kaks ja kerran ku se oli kolme ja sit se täytti neljä.

Sitten kun ne on ollut pitkään meille on tullut joku muu ja se on ollut ehkä ollut pari kuukautta ehkä kolme ja sit ne on ehkä lähtenyt ne toiset, ketkä on ollu pidempää.

Sovittiin, missä se nukkuu. Ja sitten piti tota eka ostaa vähän vaatteita jos se lähtee niin ei jää paljon lasten vaatteita meille

5.3 Kokemuksia sijaissisaruuudesta

Kolmanteen tutkimuskysymykseen kokemuksista sijaissisaruksena olemisesta saatiin vaihtelevia vastauksia. Lähes kaikki lapset pitivät sijaissisaruuutta arkisena ja kivana asiana, mutta myös sijaissisaruiden haasteita nousi esiin. Neljä lapsista oli ollut vuoden verran sijaissisaruksena.

Lyhytaikaisten sijaisperheiden sijaissisarukset kokivat mukavaksi, että vanhempi on kotona töissä. Yksi lapsista nosti esille lyhytaikaisena sijaisperheenä toimimisen tuoman ennakoimattomuuden, mikä oli hänestä välillä surullista, kun lapsi saattoi tulla päivällä ja lähteä illalla. Toinen lyhytaikaisen sijaisperheen lapsi taas sanoitti hänen arkensa jatkuvan, vaikka sijoitetut lapset vaihtuvat. Hänen mukaansa on vain harrastuksissa välillä eri lapsi. Osaa hoitolapsista sijaissisarukset miettivät ja tapasivat, mutta osasta he eivät tienneet mitään lapsen lähtiessä heidän luotaan. Yksi lapsista sanoitti vaitiolovelvollisuutta, minkä vuoksi ei voi kertoa sijoitetun lapsen olevan veli ulkopuolisille. Hän myös tiesi, ettei sijoitettujen lasten asioista saa kertoa koulussa, mutta myöskään sijoitettu lapsi ei saa kertoa heidän perheestään. Lapset myös osasivat sanoittaa, miksi sijoitetut lapset asuivat heillä ikätasoisesti, mutta sijoituksen syitä sanomatta. Yhdessä haastattelussa nousi esille sijoitetun lapsen uhkaavan käytöksen pelottavan sijaissisarusta. Haastattelujen tuloksena saatiin käsitys, että lapset pitivät sijaisperheenä toimimista heille tavallisena arkena ja he tietävät valtavasti sijaisperheenä elämisestä.

Kerrotaan, että välillä menee omaan kotiin ja välillä toiseen kotiin.

Mä oon syntynyt äidin mahasta ja tyttö toisen mahasta.

Ensin syntyi äiti, sitten syntyi sisko nimellä, sitten syntyi sisko nimellä ja sitten synnyin mä!

Mut ikinä meillä ei oo ollut aikuiseen asti. Se taitaa olla harvinaista.

Joo tää poika tuli suoraan sairaalasta ja hän oli eka lapsi.

No ku silloin, kun mä voin pitää pienestä työstä huolta jos äiti on jos-sain. Sen naamasta näkee aina minkälainen itku et haluuko se syliin.

Noku saa nähdä sen perheen. Sillä on oikee sisko ja ne näyttää ihan samalta.

5.4 Kodin jakaminen

Kodin jakamisesta kysyminen vastaa kolmanteen tutkimuskysymykseen sijaissaruksen kokemuksista sijaisperheenä elämiseen. Pidempään sijaissaruksena olleen lapsen haastattelussa nousi esille myös sijaissaruuden haasteita. Vanhempien jakaminen koettiin välillä haastavaksi, vaikka ymmärrettiin sijoitetun lapsen tarvitsevan paljon vanhempien aikaa ja huomiota.

No vähä semmoselta, että kiva että ne antaa, mutta joskus itekki haluisin. Yleensä ne antaa paljon hoitolapsille, kun ne tarvii paljon huomiota. Mä oon kerran kysynyt tykkääkö se enemmän sijoitetuista, kuin meistä.

Joskus mä oon kateellinen, kun äiti antaa niille huomiota ja iskä antaa niille huomiota. Sitten mä jään sinne ulkoreunalle.

Ihan tavalliselta. (jakaa vanhempia)

Seitsemän lapsista oli tavannut sosiaalityöntekijän. He osasivat kertoa sosiaalityöntekijän tehtävästä ikäänsä nähden taitavasti. Lapset kertoivat sosiaalityöntekijän tulevan tapaamaan heidän äitiään ja sijoitettua lasta, mutta välillä myös sijaissaruksia.

Mä oon nähny (sosiaalityöntekijän) 93 kertaa. Mä oon laskenut.

Yhdessä haastattelussa lapsi nosti esille huolen mitä sijoitetun lapsen biologiselle äidille käy, kun sijoitettujen lapsi repii äitiään tavatessaan sijaisperheessä. Monet lapsista tiesi, missä sijoitettu lapsi kävi tapaamisissa. Yhdessä haastatteluista nousi esille, miten sijoitetut lapset ovat menneet kesken elokuvan omaan huoneeseen, vaikka elokuva oli yhdessä valittu. Tämä tilanne oli jäänyt lapselle mieleen ja aiheutti lapsessa ihmetystä. Osa lapsista kertoi sijoitettujen lasten olevan itkuisia alussa. He myös kertoivat opettavansa sijoitetuille lapsille perheiden tapoja.

Joo ensiksi se parit päivät itkee, että mä haluun äitin luo. Sitten pitää opettaa kaikki tavat. Ja sitten hetken päästä ne on oppinut ne jo. Ne oppii aika nopeasti. Että ruoka syödään. Ja sitten, että pitää syödä ruokapöydässä.

Me pidetään aina läksiäiset, kun hoitolapsi muuttaa pois. Mutta yhdelle ei pidetty, kun se oli vain kaksi yötä.

5.5 Tulosten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin

Jokainen lapsi ja heidän reaktiotapansa on erilainen. Osa sijoitetuista saattavat kiintyä ja takertua voimakkaasti ensisijaiseen hoitajaansa perheessä. Usein sijoitettu lapsi tarvitsee ja ottaa paljon huomiota, mikä saattaa aiheuttaa mustasukkaisuutta muissa sijoitetuissa lapsissa, sijaissisaruksissa tai puoliossa. Uusi tilanne vaatii paljon sijoitetulta lapselta energiaa, kun hän yrittää sopeutua uusiin sääntöihin ja tottua uusiin tapoihin sekä voi ikävöidä biologista perhettään. Sijaisperheen energiaa puolestaan vievät lapsen tutustuminen ja sopeutuminen sekä hänen mukanaan tuomiin yhteistyötahoihin totuttautuminen. Tässä vaiheessa usein ilman huomiota jäävät sijaissisarukset. He joutuvat sijoitetun lapsen muuttaessa luopumaan osittain omasta arjestaan, vanhemmistaan, leluistaan ja rauhastaan. (Janhunen 2007, 34-35.) Haastatteluista nousi esille myös sijaissisaruiden haasteita kuten esimerkiksi huomion jakautuminen tasaisesti, mikä on saman suuntaista, kun Pirskasen (2011, 56) tutkimuksessa.

Kallinen (2018, 10) mainitsee artikkelissaan kuinka haastatteluissa nousi esille sijoitettujen lasten kokemus sisaruuden tuovan pysyvyyttä, jatkuvuutta, tukea, rakkautta ja pitkiä ihmissuhteita. Sijoitetut lapset mainitsivat omat biologiset sisarukset tärkeysjärjestyksessä ennen sijaisperheen biologisia lapsia. Haastatteluisani nousi esille pitkäaikaisten sijaisperheiden lasten puhuvan sijoitetuista lapsista sisaruksinaan. Sijaissisarukset kokivat sijoitettujen lasten kuuluvan heidän perheeseensä. On tärkeää kuulla sijaissisarusten kokemuksia ja mielipiteitä sijaissisaruteen liittyen, koska sijaisperheen biologisten lasten suhtautumisella sijoitettua lasta kohtaan on suuri vaikutus sijoituksen onnistumisen kannalta. Usein sijoitusten katkeamisen taustalla on yhteistyöongelmat, jotka voivat olla sijaisvanhempien ja sijoitetun lapsen sekä sijaissisarusten välillä tai yhteistyössä sijaisvanhempien ja sijoitetun lapsen biologisten vanhempien sekä viranomaisten kanssa. (Janhunen 2007, 81.) Haastateltavista lähes kaikki olivat tavanneet sosiaalityöntekijän, mutta heistä vain osa oli keskustellut sosiaalityöntekijän kanssa. Myös pienten sijaissisarusten kohtaaminen ja kuuleminen on sijoituksen onnistumisen kannalta merkittävää.

Pitkäaikaisten sijaisperheiden biologisten lasten määrittäessä myös sijoitetut lapset perheekseen vahvistuu käsitys, että perhe ei ole vain biologinen side vaan se voi muodostua myös tunneyhteydestä. Lapset kokivat olevansa sisaruksia sijoitettujen lapsien kanssa, mikä on saman suuntaista, kun aiemmissa tutkimuksissa. Lyhytaikaisten sijaisperheiden lapset eivät kokeneet sijoitettuja lapsia perheensä vaan he olivat hoitolapsia. Marjoniemen (2018, 43-44) opinnäytetyössä lyhytaikaisten sijaisperheiden lapset eivät myöskään määrittäneet sijoitettuja lapsia perheekseen. Hänen opinnäytetyössään nousi esille lasten sanoittamana, että osaan lapsista he kiintyvät pitkän sijoituksen vuoksi.

Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmä on tuonut esille loppuraportissaan huoltaan huostaanotettujen lasten toistuvista sijoituksista ja näiden vaikutuksista kiintymyssuhteiden muodostumiseen. Valitettavan usein käy niin, että lapsi otetaan huostaan toistuvasti. Lapsi palautetaan biologisille vanhemmilleen ilman riittävän

kattavia selvityksiä biologisten vanhempien kuntoutumisesta tai lapselle turvallisista ihmissuhteista. (Wilén 2018, 18-20.) Tämä ilmiö kuului myös lyhytaikaisten sijaisperheiden lasten haastatteluissa, kun he kertoivat jonkun sijoitetun lapsen olleen heillä useasti.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET, POHDINTA JA ARVIOINTI

Opinnäytetyöni nosti esiin laajasti pienten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta. Pienillä lapsilla oli paljon tietoa sijaisperheenä toimimisesta. Myös pienimmät osasivat sanoittaa taitavasti, millaista sijaissisaruuus on.

6.1 Tavoitteiden saavuttaminen

Opinnäytetyö saavutti tavoitteen saada tietoa pienten lasten kokemuksista sijaissisaruuudesta. Opinnäytetyössä tuli kattavasti tietoa 3-8-vuotiaiden lasten kokemuksista sijaissisaruuudesta. Opinnäytetyön tarkoitus tuoda tietoa ammattilaisille ja perhehoitajille sijaissisarusten kokemuksista täyttyy varmasti, mikäli opinnäytetyö saa näkyvyyttä julkaisemisen jälkeen. Lapsille merkittävää oli rauhallinen kohtaaminen, heidän kuulemisensa ja oman lahjan saaminen haastattelusta. Opinnäytetyön vaikuttavuus oli suuri osallistuneiden lasten vanhemmille, koska he kokivat tärkeäksi myös biologisten lasten kuulemisen ja kohtaamisen. Heidän palautteensa oli pääsääntöisesti todella arvostavaa opinnäytetyötä kohtaan. Suurimmaksi osaksi heillä oli tunne, ettei sijaissisaruksia juuri kukaan haastattele tai kysele heidän voinnistansa. Oman ammatillisen kehityksen kannalta opinnäytetyö oli merkittävä, koska sain lisää osaamista kohtaamiseen perhetyössä. Opin myös valtavasti kuulemisesta varhaiskasvatusopettajan työhöni. Koen myös omakohtaisen kokemukseni kautta aiheen olleen todella tärkeä ja aiheen nostaminen esille ammatillisella tavalla on ollut todella opettavaista.

Omakehtaisen kokemukseni sijaissisaruuudesta koin auttavan perheitä ja lapsia kohdattaessa, koska he vaikuttivat pystyvän rentoutumaan haastattelussa. Kuitenkin omakohtainen kokemukseni saattoi vaikuttaa, etten osannut kysyä niin sanotusti laatikon ulkopuolelta kysymyksiä, koska perhehoito ja sen prosessit ovat minulle niin tuttuja. Myös kirjallisen työn tekemisessä oli haastavaa kertoa

asiat niin, että ihminen kenelle aihe on uusi ymmärtää, mistä on kyse. Myös lähteiden etsiminen oli aluksi vaikeaa, kun sijaissisaruuutta on tutkittu suhteellisen vähän. Perheiden kohtaamisessa omakohtainen kokemus korostui omana rentoutenani perheisiin mennessä, minkä koin helpottavan lasten puhumista ja toimintaan heittäytymistä. Kaikki lapset lähtivät vastaamaan kysymyksiin todella avoimesti ja reippaasti tilanteeseen nähden.

6.2 Tulosten hyödyntäminen

Opinnäytetyöstäni Perhehoitoliitto ry ja Meidän sakki -hanke saa tutkittua tietoa sijaissisaruuudesta. He voivat myös nostaa opinnäytetyöni avulla sijaissisaruuutta esille heidän sosiaalisessa mediassaan ja näin ollen herättää keskustelua aiheeseen liittyen. Opinnäytetyöni myös korostaa hankkeen tarpeellisuutta ja oikea-aikaisuutta lastensuojelun perhehoidon kentällä.

Jatkossa voisi tutkia vielä laajemmin eri ikäisten sijaissisarusten kokemuksia sijaissisaruuudesta ja sijaissisarusten merkityksestä sijoituksen onnistumiselle. Aiheeni kohtaan löytyi kiinnostusta ja useita perheitä jäi haastattelujeni ulkopuolelle, joten aihetta voisi tutkia enemmänkin. Olisi myös tärkeää saada vahvemmaksi sijaissisarusten vertaistuellista toimintaa. Suomen Sijaiskotinuoret eli Sinut ry järjestää vertaistuellista toimintaa 13-25-vuotiaille sijoitetuille nuorille ja sijaissisaruksille (Suomen sijaiskotinuoret ry). Alle kouluikäisille olisi myös tärkeää olla ikätasoista vertaistoimintaa.

Uskon, että opinnäytetyöni lisää ammattilaisten ymmärrystä sijaissisaruuuteen. Pienten lasten äänen nostaminen esille voi myös auttaa ammattilaisia kysymään teemaan liittyvistä kysymyksistä myös pieniltä lapsilta heitä kohdatessaan. Toivon, että opinnäytetyöni myötä ammattilaiset kohtaisivat sijaissisaruksia iästä

riippumatta. Haluan ajatella, että opinnäytetyöni myötä sijaissisaruus otetaan huomioon kaikissa sijoituksen vaiheissa aktiivisesti. Toiveeni ammattilaisille on, että sijaissisaruksia kohdattaisiin ja tavattaisiin sijoitettujen lasten tavoin.

Perhehoitajille opinnäytetyö mahdollisesti tuo ymmärrystä, miten paljon jo pienet lapset tietävät ja ymmärtävät sijaisperheenä toimimisesta. Toivon opinnäytetyöni tuovan myös perhehoitajille ymmärrystä sijaissisarusten osallisuuden tärkeydestä sosiaalialan ammattilaisia kohdatessa. Perhehoitajien ei jatkossa tarvitsisi miettiä saako omat biologiset lapset olla kotona sosiaalialan ammattilaisten vieraillessa heidän kotonaan vaan he loisivat tapaa, että sijaissisarukset olisivat aina kotonaan näin halutessaan. Tämä toimintamalli vahvistaisi koko perheen huomiointia. Opinnäytetyössäni korostui jo tiedossa oleva asia, että pienetkin lapset tietävät todella paljon asioista, vaikka aikuiset ei heille kaikkea kertoisikaan.

6.3 Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Yhteiskunnallisesti opinnäytetyö on vaikuttava, koska se nostaa esille 3-8-vuotiaiden ääntä kokemuksista sijaissisaruudesta. Näin pienten sijaissisarusten kokemuksia ei ole aiemmin nostettu esille, mikä lisää tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Haluan uskoa opinnäytetyöni rohkaisevan sosiaaliviranomaisia kohtaamaan ja kuuntelemaan myös pieniä sijaissisaruksia. Näinkin nuorilla sijaissisaruksilla oli valtava tieto perhehoidosta ikäänsä nähden, mikä nousi esille pieniä lapsia haastattellessa.

Kerroin Perhehoitoliitto ry:n Meidän sakkii -hankkeen väliseminaarissa opinnäytetyöstäni keskeisiä tuloksia ja julkaisuaikataulun. Opinnäytetyöni keskeisistä tuloksista kuvataan video Perhehoitoliitto ry:n YouTube-kanavalle, jotta aiheesta kiinnostuneiden on helppo saada tietoa keskeisistä tutkimustuloksista.

6.4 Eettisyys ja tutkimuksen luotettavuus

Toteutin tutkimuksessani tutkijaa ohjaavia eettisiä periaatteita. Kunnioitin tutkittavien ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja muita oikeuksia sekä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä. Vältin riskejä, vahinkoja ja haittoja, joita olisi voinut koitua tutkittaville. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018, 2.) Tutkimukseni prosessi on tarkkaan dokumentoituna tässä työssä, joten tutkimuksen toistaminen on teoreettisesti mahdollista. Kuitenkin pienten lasten kanssa työskennellessä jokainen tilanne on hiukan erilainen. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikutti lasten kanssa työskentely, kun haastattelut muokattiin lasten tarpeita vastaaviksi. Tämän vuoksi haastattelut toteutettiin eri ympäristöissä, erilaisilla kokoonpanoilla ja eri toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen. Olen kuitenkin kuvannut lasten kanssa käytetyt menetelmät opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöstäni löytyy tutkimuskysymykseni sekä liitteenä on teemahaastattelurunko (Liite 1). Tutkimusmenetelmä validi lasten kokemusten keräämiseen. Tutkimusta varten hain Meidän Sakki -hankkeelta yhteistyöluvan. Tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä tulee olla mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta tai lopettaa haastattelu näin halutessaan. Tutkittavan ollessa alaikäinen antaa luvan osallistumiseen huoltaja. Tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista ja tutkittavaa tulee informoida tutkimuksen julkaisemisesta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018, 2-3.) Lapsille ja huoltajille tehtiin omat lomakkeet (Liite 3 ja 4). Tutkittavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen (Liite 3) ja huoltajat lupalomakkeen (Liite 4) Jokaisen haastattelun alussa suostumuslappu käytiin lapsen kanssa läpi ikätasoisesti. Luin lomakkeen sanasta sanaan lapsille ja kerroin, mitä lauseet tarkoittivat ja varmistin, että lapsi ymmärsi kaiken lukemani. Tutkittava Lapselle painotettiin haastattelun vapaaehtoisuutta. Lapsi sai allekirjoittaa suostumuslapun, jos halusi osallistua haastatteluun. Lisäksi painotin lapsille, että haastatteluiden lopuksi voi vielä kertoa, jos ei halua minun käyttävän jotakin heidän kertomaansa asiaa opinnäytetyössä. Lapsille kerrottiin ennen haastattelun aloittamista heidän oikeudestaan olla vastaamatta kysymyksiin, joihin he eivät

halua vastata. Heille myös kerrottiin heidän oikeudesta keskeyttää haastattelu näin halutessaan.

Olen suojannut tutkimusaineiston ja käsitellyt sitä huolellisesti. Haastateltavien vanhempien yhteystiedot ja litteroitu aineisto on ollut erillisissä tiedostoissa eikä litteroitujen tekstien perässä ole ollut tunnistetietoja haastateltavista. Tutkimusaineisto ei ole ollut kenenkään nähtävissä. Kun opinnäytetyöni on palautettu hävitän kaiken haastatteluissa keräämäni materiaalin OneDrivestä ja paperisena. Hävitän paperiset aineistot tietoturva-astioihin ja poistan OneDrivestä tiedostot.

En ole aiemmin tehnyt tutkimusta tai opinnäytetyötä, joten opinnäytetyön tekemiseen liittyvät käytänteet olivat minulle uusia. Olen kuitenkin perehtynyt laajasti tutkimuseettisiin asioihin ja käyttänyt luotettavia lähteitä. Jos tekisin opinnäytetyöni uudestaan odottaisin alkukartoituksen määräaikaan asti ennen kuin sopisin haastatteluja. Määräajan loppupuolella tuli ilmoittautumisia reilusti. Tämä vaikutti tutkimusalueen laajuuteen maantieteellisesti, kun alkuun näytti, ettei osallistujia löydy riittävästi Etelä-Suomesta. Rajaisin myös haastateltavat saman aikaa sijaisaruksina olleiksi lapsiksi. En osannut työtä aloittaessani ajatella, että sijaisaruksena toimimisen keston voisi rajata. Aloittaessani työtä ajattelin myös, ettei haastateltavia löydy riittävästi, jos asettaa paljon kriteereitä.

6.5 Oma ammatillinen kehittyminen

Peilaan tässä osiossa osaamistani Diakonia-ammattikorkeakoulun (2016) sosionomin kompetenssiin eli valmistuneen sosionomin osaamisvaatimuksiin. Sosionomi osaa toimia ihmis- ja perusoikeussäädösten, sosiaalialan arvojen ja ammatteettisten periaatteiden mukaisesti Sosiaalialan arvoja ovat ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Sosiaalialan työntekijän tulee kunnioittaa ja edistää asiakkaan ihmisoikeuksia. Jokaisella ihmisellä on oi-

keus elämään, koskemattomuuteen ja henkilökohtaiseen vapauteen. Ihmisoikeudet on määritelty YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslaissa. Sosiaalialan työntekijän tulee kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta eli työntekijän tulee kertoa asiakkaalle hänen eri mahdollisuuksistaan ja niiden eri vaikutuksista. Asiakkaalle tulee tarjota mahdollisuus tehdä valintoja. (Talentia 2017,11-13.) Sosionomin kompetensseissa mainitaan sosiaaliarvojen osaaminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2016). Koen ymmärtäväni ammattivastuuni ihmisoikeuksien edistämiseksi. Ymmärrän itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittamisen tärkeyden tulevana työntekijänä. Olen myös pyrkinyt tuomaan esille ammatillisissa keskusteluissa näkemystäni sijaissisarusten oikeutta säilyttää yhteys sijoitettuihin lapsiin myös sijoituksen katkettua. Ymmärrän myös, miten oma ihmiskäsitykseni ja arvomaailmani voi näkyä asiakastyössä.

Koen omaksi vahvuudekseni osaamiseni yksilöiden kasvun ja kehityksen tukemisen sekä perheiden arjen tukemisen. Olen oppinut paljon lasten kasvusta ja kehityksestä varhaiskasvatuksenopettajan opinnoissa, mikä näkyi pedagogisessa harjoittelussani ammatillisena varmuutena. Perheenjäsenten välisten suhteiden tukemisen koen kehittyneen viimeisessä harjoittelussani työskennellessäni pienten lasten sijaisperheissä sisarusuhteita vahvistavalla työotteella. Opinnäytetyöni on opettanut minulle ennaltaehkäisevän tuen merkityksestä ja suojaavista ja riskitekijöistä. Koen tuntevani sosiaalialan lainsäädännön ja erityisesti lastensuojelulain sekä perhehoitolain koen hallitsevani. Opinnäytetyössäni selvittäessäni sijoituksen syitä oivalsin huono-osaisuudesta ja kasautuneesta huono-osaisuudesta lisää. Opinnäytetyöni pohdinnassa näytän kykyäni kriittiseen reflektioon ja kansalaisten osallisuuden tukemiseen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2016.)

LÄHTEET

- Araneva, M. (2018). Lastensuojelun perhehoito. Alma media.
- Bergman, M. & Roponen, M. (2017). Näe minutkin, kuule minuakin! Myös erityislasten sisarukset kaipaavat huomiota. Saatavilla 10.08.2019 <https://www.erityinensisaruus.fi/media/sisaruusjulkaisu.pdf>
- Bergman, M. (2016). Tervekin lapsi on erityisen tärkeä. Saatavilla 27.11.2018 <http://www.kansanterveys.fi/mielenterveys/tervekin-lapsi-on-erityisen-tarkea>
- Blair, L. (2012). Esikoinen, keskimäinen vai kuopus? Helsinki: Minerva kustannus.
- Bäck-Kiiänmaa, R. & Hakkarainen, P. (2008). Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa Ketola, J. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: PS-kustannus. WS Bookwell Oy.
- Diakonia-Ammattikorkeakoulu. (2016). Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen osaamisvaatimukset eli kompetenssit. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset. Sosionomi. Saatavilla 14.10.2019 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Eriksson, P. Lastensuojelun systeeminen toimintamalli osana erityispalveluiden uudistamista. Saatavilla 07.03.2019: <https://thl.fi/documents/605877/3375830/Pia+Eriksson.pdf/abeda835-f881-4981-ad1f-0695045053f5>
- Hakkarainen, P. (2007). Sijaissisaruus antaa ja ottaa. Saatavilla 12.05.2019 <https://docplayer.fi/2719827-Pesapuun-pysyvyytta-ja-jatkuvuutta-sisaruudesta-sijaissisaruus-antaa-ja-ottaa-elaman-helminauhaa-merkityksien-ketjussa.html>
- Hakkarainen, P., Kuukkanen, M., Leinonen, R. & Sipilä, L. (2018). Hyvää perhehoitoa. Toimeksiantosuhteisen perhehoidon tietopaketti. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry.

- Hartikainen, S. (2009). Varttia vaille sisko. *Pesäpuun lehti* 2/2009. Saatavilla 28.09.2019 <https://docplayer.fi/3763916-Pesapuun-lehti-2-2009-pesapuun-kuulumisia-linking-global-foster-care-terveiset-ifco-n-maailmankonferenssista.html>
- Heino, T. & Säles, E. (2017). Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito. Kohti perhehoidon laadun vahvistamista. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. Saatavilla 01.10.2019 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132434/URN_ISBN_978-952-302-857-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen M. & Rajala, R. (2016). Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Saatavilla 14.10.2019 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf
- Hellsten, M. (2014). Erityislusten sisarukset esiin! Saatavilla 27.11.2018 <https://lapsenmaailma.fi/teemat/perhe/nakymattomat-nakyviksi/>
- Helminen, J. (2008). Laki turvaa sijaislapsen arkea. Teoksessa K. Arkimies (toim.), *Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi*. (s. 113-124). Helsinki: Kirjapaja.
- Hyvärinen, M. (2017). Tutkimuksen haastattelun käsikirja. Johdanto. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, U-R. & Muona, M. (2010). ” JOS SE OIS TYTTÖ, NIIN SISKOKS TAI JOS SE OIS POIKA, NIIN VELJEKS ” PRIDE-valmennuksessa olevien perheiden biologisten lasten valmistautuminen sijaissaruuteen. Saatavilla 04.08.2019 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13952/Hyvarinen_Ulla-Riikka_Muona_Minna.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hämäläinen, K. (2014). Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Helsinki: Väestöliitto. Väestön tutkimuslaitos.

- livonen, E. [Perhehoitoliitto ry] (17.09.2018). Meidän sakki -hankkeen aloitusseminaari 29.8.2018 osa 1. [Video]. Saatavilla 30.07.2019
<https://www.youtube.com/watch?v=CTHNRBmjQC0&t=6s>
- Janhunen, T. (2007). Sijoitusten purkautuminen pitkäaikaisessa perhehoidossa. Saatavilla 10.08.2019 https://www.perhehoitoliitto.fi/files/941/sijoitusten_purkautuminen_screen.pdf
- Janhunen, T. (2011). Pysyvyyden turvaaminen perhehoidossa - käsikirja sijoitusten purkautumisen ehkäisemiseksi. Perhehoitoliitto ry. Jyväskylän yliopistopaino.
- Janhunen, T. (2018). Sä oot mun - lapselle tärkeät ihmiset perhehoidossa. Saatavilla 26.10.2019 https://pesapuun.fi/wp-content/uploads/2018/04/Janhunen_Tarja_10.4.2018.pdf
- Janhunen, T., Pitko, T. & Säles, E. (2016). Työnohjaus sijaisvanhemmuuden tukena. Opas työnohjauksen tilaajille työnohjaajille ja sijaisvanhemmille. Jyväskylä: Perhehoitoliitto. Saatavilla 25.09.2019
https://www.perhehoitoliitto.fi/files/1141/TST_opas_pieni.pdf
- Jokiaho, H. (2007). ELÄMÄNTAPANA SIJAISVANHEMMUUS Sijaisäitien kokemuksia sijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta. Jyväskylän yliopisto: Pro gradu -tutkielma. Saatavilla 27.10.2019
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18353/URN_NBN_fi_jyu-200801211074.pdf?sequence
- Jyväskylän yliopisto. (2015). Haastattelut. Saatavilla 24.03.2019:
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/haastattelut>
- Kallinen, K. (2018). Perhehoitolaisten sisarussuhteet sekä vertaissuhteet sijaisperheessä. Nuorisotutkimuskeskus 36:4.
- Kaskela, Marja (2009) Lojaalit lapsemme. Pesäpuun lehti 2/2009. Saatavilla 25.09.2019 <https://docplayer.fi/3763916-Pesapuun-lehti-2-2009-pesapuun-kuulumisia-linking-global-foster-care-terveiset-ifco-n-maailmankonferenssista.html>

- Kerola, M. (2010). "NO KYL MÄ PIÄN SITÄ SILLEE NIINKU SISKONA". Sijais-
sisaruus perheen biologisten lasten näkökulmasta. Saatavilla
11.09.2018 [https://jyx.jyu.fi/bitstream/han-
dle/123456789/23256/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-
201004211548.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/23256/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201004211548.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Kinnunen, H.(2008). "Sehän on silleesti mun pikkusisko." Sijaisperheiden biolo-
gisten lasten kokemuksia sijaissisaruudesta. Saatavilla 23.05.2019
[https://docs.google.com/file/d/0B6w3RGpmheZ9WUp-
fUVpmbDBSaDg/edit](https://docs.google.com/file/d/0B6w3RGpmheZ9WUp-fUVpmbDBSaDg/edit)
- Klemola, N. (2017). Lasten kokemuksia sijaissisaruudesta. Saatavilla
19.10.2019 [https://www.theseus.fi/bitstream/han-
dle/10024/123995/Lasten%20kokemuksia%20sijaissisaruu-
desta%20pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123995/Lasten%20kokemuksia%20sijaissisaruudesta%20pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- L1991/60. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Saatavilla 27.10.2019
[https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-
teksti/1991/19910060/19910060_2#idp447497616](https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2#idp447497616)
- L1999/731. Perustuslaki. Saatavilla 03.08.2019 [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-
tasa/1999/19990731](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731)
- L2007/417. Lastensuojelulaki. Saatavilla 09.03.2019: [https://www.fin-
lex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3)
- L2015/263. Perhehoitolaki. Saatavilla 4.10.2018: [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-
tasa/2015/20150263](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150263)
- Lastensuojelun keskusliitto. (2018). YK:n sijaishuollon ohjeet. Yleiset periaatteet
ja näkökulmat. Sijaishuolto. Saatavilla 13.06.2019
[https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/sijaishuol-
lon_ohjeet_final-1.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/sijaishuollon_ohjeet_final-1.pdf)
- Lastensuojelun keskusliitto. Sanasto. Saatavilla 23.02.2019: [https://www.lasten-
suojelu.info/sanasto/#sijaisperhe](https://www.lastensuojelu.info/sanasto/#sijaisperhe)
- Lyytinen, H. & Lyytinen, P. (2014.) Ihmisen psykologinen kehitys. Varhaislap-
suus. Hyvä lapsuus ja suotuisan kasvun kehittyminen. Jyväskylä:
PS-kustannus. (5. uud.p.).

- Maijanen, J. (2015). Sisarus vankilassa. Saatavilla
10.03.2019: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93998/Maijanen_Janita.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Marjoniemi, N. (2018). Biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta lyhytaikaisissa sijaisperheissä. Saatavilla 20.11.2019
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/160425/ONT%20PDF%2011.2.19.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Monimuotoiset perheet. (2016.) Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa. 5op – Opettajan opas sosiaali- ja terveysalan opintoihin. Saatavilla 25.07.2019 https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf
- Nieminen, M. (2010). ”SITTE KU TAJUS SEN ET OIKEESTI, ET NE TARVITÄ APUA JA TÄLLAI NIIN OLI SE SIT IHA KIVAA”. Sijaisperheiden biologisten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta. Saatavilla 10.03.2019 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22030/Nieminen_Minna.pdf
- Niskanen, H. (2014). HUOSTAANOTETUN LAPSEN SISARUSSUHTEET Kolme tapausta siskoista ja veljistä. Saatavilla 07.03.2019: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/43572/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201405271845.pdf>
- Parker, J. & Stimpson, J. (2004). Sisarussuhteet. Kilpailua ja rakkautta. Helsinki: Otava.
- Perhehoitoliitto ry, (2019). Sisarussuhteet perhehoidossa. Koko sijaisperhehuomioimalla parempaa perhehoitoa -diasarja. Meidän sakki -hanke. Meidän sakin materiaalit. Sisarussuhteet perhehoidossa -diasarja. Saatavilla 15.06.2019 https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoitoliitto/kehittaa/meidan_sakki_-hanke/meidan_sakin_materiaalit
- Perhehoitoliitto ry. (2018). Meidän sakki -tasa-arvoa ja tukea sijaisperheiden sisarussuhteisiin. Esite.

- Perhehoitoliitto ry. (b). Lasten ja nuorten perhehoito. Mahdollisuus pysyvyyteen ja kiintymykseen. Lapsen oikeus perhe-elämään.
- Perhehoitoliitto ry,(a). Perhehoitoliitto. Saatavilla 29.01.2019: <https://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoitoliitto>
- Pesäpuu ry. Kissanpäivät. Saatavilla 03.08.2019 <https://verkkokauppa.pesapuu.fi/product/161/kissanpaivat>
- Pesäpuu ry. Sijoitetun lapsen kehitys. Sijoitetun lapsen kokemusmaailma. Saatavilla 25.10.2018 <http://sijoitettulapsikoulussa.fi/sosiaalityontekijoille-2/lapsen-hyvinvointi/>
- Pirskanen, E. (2011). Sijaisperhe asiakkaana perheneuvolassa. (Tampereen yliopisto: Lisensiaatintutkimus) Saatavilla 30.07.2019 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/76567/lisuri00138.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Raittala, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. (2017). Tutkimuksen haastattelun käsikirja. Lasten haastattelu. Tampere: Vastapaino.
- Ritala-Koskinen, A. (2001). MIKÄ ON LAPSEN PERHE? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Akateeminen väitöskirja: Tampereen yliopisto. Saatavilla 25.10.2019 https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/85cd199cd658fc2c20c0d234635a0a64/1572191652/application/pdf/4248575/Mik%C3%A4%20on%20lapsen%20perhe_sis%C3%A4sivut.pdf
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla 25.10.2019 www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/
- Sinkkonen, J. (2015). Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoittaessa? Helsinki: Duodecim. (1.p.).
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2011). Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011-2012. Saatavilla 13.06.2019

https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/andringar-som-galler-barns-kydd-och-familjevard-aren-2011-2012

Suomen sijaiskotinuoret ry. Sinut ry. Saatavilla 11.08.2019 http://www.sinut.fi/sinut/sinut_ry

Säles, E. & Airo, R. (2018). Sijaisperheiden sisarussuhteet: Lasten tarpeista, oikeuksista – ja nakeista. Uudistuva lastensuojelu -kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Saatavilla 20.02.2019 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Säles, E. & Karjalainen, A. (2018). Perhehoitoliitto ry. Meidän sakki -hanke. Meidän sakin materiaalit. Sijaisperheiden sisarussuhteista tasa-arvosta ja lasten oikeuksien toteutumista. Saatavilla 15.06.2019 https://www.perhehoitoliitto.fi/files/1817/Sijaisperheiden_sisarussuhteista_tasa-arvosta_ja_lasten_oikeuksien_toteutumisesta.pdf

Talentia. (2017). Eettiset ohjeet. Talentia Etiikkaopas 2017. Saatavilla 24.10.2019 https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

Tanskanen, A. & Danielsbacka, M. (2016). Cooperation and Conflict Sibling Relations in Contemporary Societies. Finnish Yearbook of Population Research LI 2016 Supplement. Helsinki: The Population Research Institute. Saatavilla 03.08.2019 <https://www.vaestoliitto.fi/?x5083392=5938539>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, (2019b). Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Mitä lastensuojelu on? Saatavilla 03.08.2019 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu#Lastensuojelun%20teht%C3%A4v%C3%A4t>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2019a). Tilastoraportti. Lastensuojelu 2018. Saatavilla 14.06.2019 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Sijais-
huolto. Saatavilla 03.08.2019 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sisarusuhteet. Uusperhe. Monimuotoiset per-
heet. Saatavilla 10.03.2019 <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopakettit/monimuotoiset-perheet/uusperhe/sisarussuhteet>
- Tilastokeskus. Tietoa tilastosta. Käsitteet. Perhe. Saatavilla 02.08.2019
<https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html#tab1>
- Toivonen, V. & Pollari, K. (2018). Lasten haastattelu lastensuojelussa. PS-kus-
tannus. Keuruu. Lapsen haastattelu – osa lapsen oikeutta osallis-
tua.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.
Tammi. Vantaa.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2018). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen
eettiset periaatteet. Ihmistieteiden tutkimusmenetelmiä käyttävän
tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin ohjeistus. Tutkimuseettisen
neuvottelukunnan työryhmän muistio 25.5.2018. Saatavilla
20.11.2019 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/TENK_IEEA_tyoryhman_muistio_250518.pdf
- Ukkola, A. & Rantanen, M. (2015). SIJAISSISARUUS Vertaisillan malli Pride-
valmennuksen yhteyteen. Saatavilla 25.10.2019
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/90190/Sijaissisarusuus-vertaisillan%20malli%20Pride%20valmennuksen%20yhteyteen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Unicef,. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. Saatavilla 10.03.2019
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Wilén, L. (2018). Mitä kuuluu lastensuojelu? -julkaisusarja osa 3. Miten lasten-
suojelun vyyhti puretaan? Lastensuojelun keskusliitto. Saatavilla
21.11.2019 <https://www.lskl.fi/julkaisut/miten-lastensuojelun-vyyhti-puretaan/>

Välivaara, C. (2010). Ihmeet tapahtuvat arjessa! – kiintymyssuhteissaan traumatisoituneiden lasten tukeminen varhaiskasvatuksessa. Saatavilla 03.06.2019 https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/03/traumatisoitunut_lapsi_varhaiskasvatuksessa.pdf

Välivaara, C. (2017). Sijaissisaruus nuorten opas. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

TEEMAT: Perhe, Sijoituksen alku, Sisaruus, kokemukset, kodin jakaminen

Kysymykset:

Perhe

Ketä perheeseesi kuuluu?

Millä nimillä heitä kutsut?

Sijoituksen alku

Mitä odotuksia oli?

Keskusteltiin sinun kanssa sijoituksesta?

Minkä ikäinen olit, kun teille muutti uusi lapsi?

Muistatko miltä uuden lapsen muuttaminen tuntui?

Kysyttiin sinulta mitä ajattelet uuden lapsen muuttamisesta?

Kuka kertoi ennen sijoitusta tulevasta?

Muuttuiko mikään sijoituksesta?

Kodin jakaminen

Oletko tavannut sosiaalityöntekijää tai muita työntekijöitä?

Käykö teillä sijoitettujen lasten sukulaisia? Miltä se tuntuu?

Millaista on jakaa omia vanhempia?

Saatko riittävästi aikaa vanhemmilta?

Sisaruus ja kokemukset

Mitä teette yhdessä?

Mitä teette arkena? Entä viikonloppuna?

Millä nimellä kutsut sijoitettua lasta? (Sisko, veli, etunimellä)

Mitä ajattelet, kun olette sijaissisaruksia (syntyneet eri mahoista)?

Oletko ollut kateellinen sijoitetulle lapselle?

LIITE 2. Alkukartoitus

Sijaissisaruus opinnäytetyön haastattelukartoitus

Hei,

Olen Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi ja varhaiskasvatusopettaja - opiskelija Outi Mononen. Olen harjoittelussa Meidän sakki-hankeessa työskennellyt pienten lasten kanssa sisarussuhteisiin liittyen.

Teen opinnäytetyötäni Perhehoitoliiton Meidän sakki -hankkeeseen. Tavoitteenani on saada selville pienten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta. Etsin 3-8-vuotiaita sijaisperheen biologisia ja/tai adoptoituja lapsia haastateltavaksi. Muokkaan haastattelun perheiden tarpeiden mukaan. Arvioin haastatteluihin menevän 1-1,5 tuntia tutustumisen kanssa. Kartoitan tällä kyselyllä, että mistä päin Suomea löytyy haastateltavia. Olen yhteydessä ilmoittautuneisiin ja teen haastattelut touko-kesäkuussa. Valmis työ julkaistaan internettiin www.theseus.fi -osoitteeseen.

Opinnäytetyössä perheiden anonymiteettista huolehditaan tarkasti ja kaikki haastatteluun liittyvä materiaali tuhotaan, kun opinnäytetyö on valmis.

Meidän sakki -hanke työskentelee sisarussuhteiden vahvistamiseksi sijaisperheessä. Hankkeen tavoitteena on nostaa esiin sijaissisarussuhteiden merkitystä ja niiden tukemisen tärkeyttä. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa pienten lasten kokemuksia sijaissisaruuudesta ja nostaa heidän ääntä kuuluviin. Haluan haastatella pieniä lapsia, koska en löytänyt aikaisempia opinnäytetöitä 3-8-vuotiaiden kokemuksista sijaissisaruuudesta. Koen tärkeäksi, että meillä olisi tietoa myös pienten lasten kokemuksista. Haastattelut voidaan toteuttaa perheen tarpeiden mukaisesti ryhmähaastatteluna tai yksilöhaastatteluna.

Meidän sakki -hanke huomioi haastatteluihin osallistuneita perheitä.

Lisätietoja voi kysyä:

Outi.mononen@student.diak.fi

Nimi ja puhelinnumero:

Asuinpaikka:

Lapsen/lapsien ikä:

- 3v
- 4v
- 5v
- 6v
- 7v
- 8v

Perhehoitomuoto:

- Lyhytaikainen perhe
- Pitkäaikainen perhe

Ehdoituksia sopivista ajoista:

Toiveita
haastattelutilanteesta:

- Lapsen yksilöhaastattelu
- Lapsen ja aikuisen yhteinen
haastattelu
- Ryhmähaastattelu

LIITE 3. Lapsen suostumuslomake

Hei, Nimeni on Outi ja opiskelen Helsingissä Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja varhaiskasvatusopettajaksi. Teen työtä, jossa esittelen osaamistani eli opinnäytetyötä. Työtä varten tulen haastattelemaan sinua kokemuksistasi sijaissisaruksena. Tämä on vapaaehtoista ja saat olla vastaamatta kysymyksiin, joihin et halua vastata. Haastattelut nauhoitetaan, jotta osaan kirjoittaa kertomasi oikein. Nauhoitukset tuhotaan työn valmistuttua. Saat kuulla nauhoituksen näin halutessasi.

Olen kysynyt luvan sinun haastattelemiseen vanhemmiltasi. Sinun vastauksiasi ei voi tunnistaa tutkimusraportistani. Toiminnassa ei ole oikeita tai vääriä vastauksia.

Ystävällisin terveisin:

Outi Mononen

Annan luvan haastatella ja työskennellä kanssani.

Allekirjoitus:_____

Nimenselvennys_____

LIITE 4. Huoltajien lupalaput

Hei, Olen Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi ja varhaiskasvatusopettaja - opiskelija Outi Mononen. Teen opinnäytetyötäni Perhehoitoliiton Meidän Sakki - hankkeeseen. Aiheenani on sijaissisarusten kokemukset. Tarkoituksena on nostaa alle kouluikäisten sijaisperheen biologisten lasten kokemuksia esiin. Lapsia haastatellaan puolistrukturoidulla haastattelulla ikätasoa huomioiden.

Haastattelut tehdään täysin luottamuksellisesti, lasten henkilöllisyys ei paljastu tutkimusraportistani. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja lapsilla on oikeus päättää mitä materiaalia saan hyödyntää opinnäytetyössäni. Haastattelut nauhoitetaan tutkimuksen oikeellisuuden vuoksi. Nauhoitukset ja lupalaput tuhoetaan työn valmistuttua. Suostumus haastatteluun on saatava lapselta itseltään ja lupa hänen huoltajiltaan. Tämän kirjeen lopussa on kohta, johon voitte allekirjoittaa suostumuksenne lapsen osallistumisen tähän opinnäytetyöhön. Mikäli et halua antaa lapselle lupaa osallistua opinnäytetyöhön ilmoitathan asiasta alla oleviin yhteystietoihin.

Mahdollisiin kysymyksiin saat vastauksen alla olevista yhteystiedoista.

Ystävällisin terveisin:

Outi Mononen

Sosionomi -opiskelija

Puhelinnumero

Outi.mononen@student.diak.fi

Huoltajien suostumus

Annan luvan lapseni osallistua Outi Monosen opinnäytetyön tekemiseen

Lapselleni _____

pvm. ja allekirjoitus __/__/2019 _____

Nimenselvennys_____

pvm. ja allekirjoitus __/__/2019 _____

Nimenselvennys_____